

بخش اول: آشنایی با اقتصاد

فصل اول: اقتصاد چیست؟

صفحه ۹

فعالیت ۱-۱

فهرستی از نیازهای مادی و غیرمادی انسان ها ارائه کنید.

نیازهای مادی مانند مسکن، خوراک، پوشاک، امکانات رفاهی، مسکن

نیازهای غیرمادی مانند امنیت، احترام، نیازهای عاطفی، نیاز به علم، هنر، فرهنگ، دین و اخلاق

صفحه ۱۰

فعالیت ۱-۲

پول ماهانه یکی از امکاناتی است که ممکن است والدین در اختیار شما قرار دهند. گزینه‌های خود را از مصارف متعدد آن فهرست، و بحث کنید که انتخاب‌های شما با انتخاب‌های دیگران چه تفاوتی دارد؟

خرید لوازم التحریر- خرید کتاب درسی و کمک درسی- تهیه ی پوشاک- تعمیر دوچرخه- خرید بلیط سینما- خرید بلیط برای دیدن یک مسابقه‌ی ورزشی- خرید مواد خوراکی- خرید لوازم ورزشی- کمک به مستمندان- تأمین قسمتی از هزینه‌های کلاس فوق برنامه یا اردوی دسته‌جمعی- تعمیر کیف و کفش- خرید هدیه برای نزدیکان و دوستان و...

باید گفت پرداخت مبلغ ماهانه مفهوم محدودیت منابع را منتقل می‌کند و بهترین راه مصرف این پول، این است که از آن بتوانیم بیشترین استفاده را کنیم تا ضمن اینکه حداکثر رضایت‌مندی برای ما حاصل شود، از انتخاب خود احساس پشیمانی نکنیم.

صفحه ۱۱

فعالیت ۱-۳

فهرستی از انتخاب‌های پیش روی خود را در عرصه زندگی فردی، خانوادگی، اقتصادی و اجتماعی تهیه، و در مورد روش انتخاب خود، گفت‌وگو کنید.

به عنوان مثال: انتخاب رشته در دبیرستان و دانشگاه- انتخاب محل تحصیل دانشگاه و محل زندگی- انتخاب شغل- انتخاب همسر- انتخاب نماینده‌ی مجلس و رئیس جمهور- شورای شهر و شورای محل- انتخاب خرید از فروشگاه- انتخاب مسکن و اتومبیل و سپرده‌گذاری در بانک و بورس و... معمولاً افراد با توجه به عقلانیت محدود دست به انتخاب می‌زنند. به عبارتی، تعدادی از فاکتورهای مهم در انتخاب را در نظر گرفته و بر اساس آن انتخاب خود را انجام می‌دهند که البته پس از انتخاب، دائماً مسیر را بررسی کرده که اگر انتخاب آنها غلط می‌باشد، به اصلاح آن دست بزنند.

صفحه ۱۲

فعالیت ۱-۴

در مثال‌های یاد شده، بحث کنید چرا اگر فرد یا جامعه‌ای به دنبال منافع واقعی و درست خود باشد، انتخاب‌های کوتاه مدتی نمی‌کند؟ کشورهای موفق چگونه انتخاب‌هایی کرده‌اند؟

در انتخاب‌های کوتاه مدتی، منفعت کم، موقتی و کوتاه مدت کسب می‌شود، ولی در انتخاب‌های بلند مدت، منافع زیاد، دائمی و بلندمدت جایگزین می‌گردد.

مثلاً کشوری که برای تهیه‌ی چوب به تخریب و برداشت بی‌رویه از جنگل‌ها دست می‌زند، شاید در کوتاه مدت سود کمی از درآمد چوب ببرد و در دراز مدت با مشکلاتی چون، فرسایش خاک، تغییر اکوسیستم، تغییر اقلیم و آب‌وهوای آن منطقه مواجه می‌شود که چندین برابر درآمد فروش چوب باید هزینه کند تا این مشکلات رفع شود.

کشورهای موفق هزینه‌ی فرصت را به طور دقیق در نظر می‌گیرند و پس از برآورد سود و زیان هر فعالیت در کوتاه مدت و دراز مدت، دست به آن کار می‌زنند.

صفحه ۱۳

فعالیت ۱-۵

شکل صفحه‌ی ۱۳ زیر، نشان می‌دهد که از زمین چه استفاده‌هایی می‌توان به عمل آورد. محل خالی را با پیشنهاد خود پر کنید. همچنین با در نظر گرفتن اولویت‌های شهر خود، آنها را به ترتیب شماره‌گذاری کنید و هزینه فرصت انتخاب خود را تعیین کنید.

محل خالی می‌تواند مواردی چون معدن، پارک جنگلی، اتوبان، شهرسازی، نمایشگاه، کتابخانه، گورستان، بیمارستان و... باشد. انتخاب اول بستگی به نیاز منطقه هر فرد، متفاوت است. مثلاً اگر آلودگی منطقه بیشتر است، پارک جنگلی، اولویت اول است، ولی اگر بهداشت منطقه ضعیف است، بیمارستان اولویت اول می‌باشد. انتخاب هر یک از موارد به عنوان اولین گزینه باعث از سد رفتن مقدار منافع گزینه دوم خواهد شد.

صفحه ۱۶

فعالیت ۱-۶

برخی موضوعات مورد بحث علم اقتصاد به طور درهم در جدول زیر آمده است. طبق نمونه آنها را پیدا کنید و در جای مناسب بنویسید.

س	د	ب	س	ا	ن	د	ر	ت
ر	م	د	ا	ص	ت	ق	ا	ض
م	ا	ل	ی	ا	ت	و	ل	ی
ا	ل	و	م	ب	و	د	ج	ه
ی	ی	ا	ر	ا	ت	ز	و	ا
ه	ا	ر	و	ن	ی	ن	ر	ج
گ	ت	ز	س	ک	ع	ر	ض	ه
ذ	پ	س	ا	ن	د	ا	ز	ن
ا	س	م	ص	ر	ف	ک	ر	د
ر	ت	د	ج	و	ا	ر	د	ا
ی	و	ر	و	ن	ت	و	س	ع

الف	ارز	توزیع	و واردات
ب	بودجه	ق قیمت	ع عرضه
پ	پس‌انداز	د درآمد	ت تقاضا
ت	تولید	م مصرف	م مالیات
س	سرمایه‌گذاری	ت توسعه	ب بانک

صفحه ۱۹

فعالیت ۱-۷

چند نمونه از کالاها و خدماتی را فهرست کنید که در طول یک ماه مورد استفاده خانواده شما قرار می‌گیرد.

مواد خوراکی و غذایی شامل خواروبار- میوه و سبزیجات- لبنیات- آب- چای و...

لوازم منزل: یخچال- تلویزیون- فرش و موکت- رادیو- بخاری- سماور- میز و صندلی- پرده- ساعت- لامپ- ظروف آشپزخانه- اجاق گاز و...

لوازم بهداشتی و دارویی شامل: صابون- مایع ظرفشویی- پودر لباسشویی- دارو- خمیردندان و مسواک و حوله

خدمات دیگر شامل: آموزش، پلیس و امنیت، مشاوره‌ای، حقوقی، حمل و نقل، بانکی، بیمه، خدمات تعمیراتی، خدمات شهرداری، صدا و سیما و...

صفحه ۲۰

فعالیت ۱-۸

پنج مورد کالای واسطه‌ای نام ببرید.

(۱) قطعات اتومبیل اعم از لاستیک و کاربراتور و گلگیر (۲) شماره‌گیر تلفن (۳) صفحه‌ی تلویزیون (۴) سنگ آهن (۵) پیچ و مهره

مواد خام و اولیه‌ای که در جهت تولید کالاهای دیگر به کار می‌روند؛ مثل پنبه‌ای که به نخ تبدیل می‌شود یا نخ‌ی که در تولید پارچه‌ای که در تولید پوشاک مورد استفاده قرار می‌گیرد و همچنین موادی از قبیل آلومینیوم و سرب و مس و چوب که در تولید کالاهای مختلف دیگر مورد استفاده قرار می‌گیرد.

📖 صفحه ۲۲

پرسش

۱- منظور از داشتن «قابلیت مصارف متعدد» منابع و امکانات چیست؟

منظور این است که از منابع و امکانات می‌توان برای رفع نیازهای مختلف و متنوع استفاده کرد. مثلاً زمین‌های کشاورزی را هم می‌توان برای تولید پوشاک به زیر کشت پنبه برد و هم برای تهیه‌ی غذا در آن گندم کاشت یا نیروی کار هم می‌تواند در فعالیت تولیدی شرکت کند و هم به شکل نظامی در خدمات تأمین امنیت کشور باشد.

۲- چرا افراد باید در میان خواسته‌های خود به انتخاب دست بزنند؟

چون منابع و امکانات در دسترس بشر محدود می‌باشند و از طرفی نیازهای انسان نامحدود است. بنابراین، افراد به ناچار باید در میان خواسته‌های خود به انتخاب دست بزنند و از میان نیازهای نامحدود خود، آن گروه از نیازهایی را که اولویت بیشتری دارند، انتخاب و بر طرف سازند.

۳- به نظر شما با به کارگیری روش علمی، چه مسائلی را در زندگی اقتصادی جامعه می‌توان پیش بینی کرد؟

مسائلی مانند میزان رشد و توسعه، میزان تولید کالاهای و خدمات، مقدار نیاز جامعه، رشد جمعیت، تورم، بیکاری، سطح اشتغال، سطح رفاه، میزان درآمدها و هزینه‌ها، چگونگی توزیع درآمد و...

۴- به نظر شما دولت چگونه می‌تواند بر فعالیت تولیدکنندگان نظارت کند؟

دولت به عنوان یک نهاد قانونی، می‌تواند تولیدکنندگان را به رعایت بعضی ضوابط و قوانین ملزم کند؛ (مانند رعایت کردن اصول بهداشت یا استانداردسازی تولیدات) و نیز سیاست‌هایی را اعمال کند که موجب رونق تولید یک کالا شود و بیکاری نیز کاهش یابد.

۵- اقتصاد چیست؟ دیدگاه اسلام نسبت به اقتصاد چگونه است؟

اقتصاد، علمی است که انتخاب‌های بشر را به صورت رابطه‌ی بین منابع و عوامل تولید کمیاب- که موارد استفاده مختلف دارند- و نیازهای مادی نامحدود او مطالعه و با ارائه بهترین انتخاب‌ها، رفتارهای فردی و جمعی انسان را مدیریت می‌کند.

در اسلام ارتقای معنوی و خداگونه شدن، اصل می‌باشد و تلاش می‌کند انسان را از اسارت مادیات و دل بستن به دنیا برهاند، ولی از طرفی، اسلام در دسترس نبودن معاش را خطر می‌داند که اعتقادات انسان را تهدید می‌کند. از نظر اسلام، تلاش برای رفع فقر و رسیدن به رفاه و توانگری مادی پسندیده است. بدین ترتیب از نظر اسلام، اقتصاد در زندگی اهمیت ویژه‌ای دارد، اما علاوه بر عقل، وجود پیامبران و دین برای رسیدن به اقتصاد سالم و کامل، لازم می‌باشد.

۶- بین وضعیت اقتصادی و استقلال فرهنگی سیاسی جامعه چه ارتباطی است؟

یکی از علل اهمیت روزافزون مسائل اقتصادی در جهان امروز، تأثیر عوامل اقتصادی بر همه‌ی جنبه‌های زندگی ملل- اعم از اجتماعی، سیاسی و فرهنگی- است. کشوری که وضعیت اقتصادی آن نابسامان است و نتواند پایه‌پای بقیه‌ی کشورهای دنیا، در مسیر پیشرفت حرکت کند، بسیار آسیب‌پذیر است و از نظر اجتماعی و سیاسی به بحران‌های گسترده دچار می‌گردد. چنین جامعه‌ای نمی‌تواند با اتکا به فرهنگ ملی خود، مسیر آینده‌ی خویش را تعیین کند و به شدت تحت تأثیر فرهنگ مهاجم غربی و شرقی قرار می‌گیرد. بنابراین پیشرفت اقتصادی یک جامعه به عنوان مهم‌ترین ابزار حفظ استقلال سیاسی و فرهنگی آن جامعه به حساب می‌آید.

www.sakoye10hom.blog.ir

۷- زمانی داشتن تلفن همراه کالایی تجملی بود. اساسی و ضروری بودن تلفن همراه یا لوکس و تجملی بودن آن، چگونه تعیین می‌شود؟

اینکه یک کالا ضروری یا تجملی است از فردی به فردی و زمانی به زمان دیگر و حتی جامعه‌ای به جامعه‌ی دیگر متفاوت است. در گذشته که ارتباطات به شکل کنونی سریع و دقیق نشده بود، تلفن همراه یک کالای تجملی بود، ولی در حال حاضر با پیشرفت بیشتر تکنولوژی و ارتباطات، تلفن همراه یک کالای کاملاً ضروری است که نداشتن آن در زندگی اجتماعی و اقتصادی، آسیب وارد می‌کند.

۸ - هزینه فرصت بیانگر چه چیزی است؟ این اصل چگونه در تصمیم گیری درست به ما کمک می کند؟

هزینه فرصت یا «هزینه فرصت از دست رفته» بیانگر آن چیزی است که از آن صرف نظر کرده و به عبارتی، آن را از دست داده ایم. مثلاً اگر پولمان را (که محدود است) به خرید لباس اختصاص دادیم، از خرید کتاب و سایر ملزومات و نفعی که از آنها می توانستیم ببریم، محروم شده ایم و یا مثلاً با انتخاب کشت گندم، منافع کاشتن توت فرنگی را دیگر در آن نخواهیم داشت. باید توجه داشت که ما نمی توانیم همزمان هر دو انتخاب را داشته باشیم و به ناچار باید از فهرست خود یکی را انتخاب کنیم.

هزینه فرصت به ما کمک می کند که در جهت تخصیص منابع و امکانات خود، درست تصمیم گیری کنیم و خواسته هایی را انتخاب کنیم که در مقایسه با خواسته های انتخاب نشده از دست رفته، ارزش انتخاب شدن را داشته باشد.

۹ - فعالان اقتصادی خرد، کلان و بین المللی را نام ببرید.

افراد، خانواده ها یا شرکت ها، انواع مؤسسات انتفاعی یا غیرانتفاعی، خیریه ها و ... تولید محصولات و یا مصرف آنها و مبادله با یکدیگر نقش ایفا می کنند. اینها «فعالان خرد اقتصاد» می باشند.

به دولت که برای ایجاد نظم و انضباط و نظارت بر عملکرد اقتصاد یا تأمین برخی نیازهای عمومی (مثل دفاع نظامی) فعالیت می کنند «فعال یا بازیگر کلان» می گویند.

اگر در بررسی خود از سطح جامعه فراتر برویم و صحنه بین المللی و جهانی را در نظر بگیریم، کشورها (بازیگران کلان) با یکدیگر روابط و مبادلات تجاری و اقتصادی دارند که در اینجا نقش «فعالان یا بازیگران بین المللی» را دارند.

فصل دوم: تولید

صفحه ۲۳

فعالیت ۲-۱

برای اینکه هر کالایی آماده مصرف شود، چه مرحله‌ای را باید طی کند؟ این مراحل را فهرست کنید.

مثلاً برای تولید اتومبیل، مراحل مختلفی طی می‌شود:

الف) بهره‌برداری از معادن سنگ آهن (ب) حمل سنگ آهن از معادن به مجتمع فولادسازی، (ج) تبدیل سنگ آهن به ورق‌های فولادی، (د) حمل ورقه‌های فولادی به کارخانه اتومبیل‌سازی و تبدیل آن به قطعات مختلف بدنه اتومبیل

مثلاً دیگر: برای تولید یک نوع پارچه، مراحل زیر طی می‌گردد:

مرحله‌ی اول) کشت پنبه خام، مرحله‌ی دوم) تولید پنبه پاک شده، مرحله‌ی سوم) تولید نخ، مرحله‌ی چهارم) تولید پارچه.

مثال دیگر: برای تولید کتاب:

الف) مرحله‌ی تولید چوب از جنگل، (ب) مرحله‌ی چوب‌بری و تصفیه، (ج) مرحله‌ی تهیه خمیر، (د) مرحله‌ی تهیه کاغذ، (ه) مرحله‌ی چاپ و صفحه‌بندی.

صفحه ۲۵

فعالیت ۲-۲

در مورد انگیزه‌های تولیدکنندگانی که می‌شناسید (مدرسه‌سازان و نانوای محله و ...) بحث کنید.

انگیزه و هدف تولیدکنندگان از تولید و عرضه کالاها و خدمات مورد نیاز مردم، معمولاً برای کسب سود و منفعت است. البته نباید از نظر دور داشت که بسیاری از تولیدکنندگان کالاها و خدمات، علاوه بر کسب سود، اهداف مهم‌تر و با ارزش‌تری را که جنبه معنوی دارد، دنبال می‌کنند؛ مثل خدمت به هموعان که به نوعی عبادت تلقی می‌شود و کسب رضای خداوند و رسیدن به آرامش روحی.

از مشاغل مهم، یکی نانوایی می‌باشد. صاحبان این حرفه به سود کسب شده از طریق ارائه خدمات خود چندان اعتنا نکرده و بی‌تردید انگیزه‌ی خدمت به هموعان در انتخاب این شغل بسیار مهم‌تر است.

در توضیحات داده شده، عامل اولیه‌ی انگیزه در تولیدکنندگان را انگیزه‌ی مادی و کسب سود معرفی کردیم، اما این بدان معنی نیست که تولیدکنندگان برای اقدام خویش، هیچ محرک و مشوقی دیگر نداشته‌اند، بلکه عده‌ی زیادی هستند که تحت تأثیر انگیزه‌های غیرمادی و فقط به خاطر انگیزه‌های معنوی و ارزشی دست به کار تولید و ارائه خدمات می‌زنند؛ مانند مدرسه‌سازان که این شغل به هیچ وجه سود و درآمدی ندارد و افرادی که در این راه قدم گذاشته‌اند، خدمت به هموعان و آبادانی و موفقیت کشور را سرلوحه‌ی این عمل خود قرار داده‌اند که این عمل چیزی جز عبادت خداوند نمی‌باشد.

صفحه ۲۸

www.sakoye10hom.blog.ir

فعالیت ۲-۳

فعالیت اول: به رساله عملیه مرجع تقلید خود مراجعه، و تحقیق کنید آیا

الف) عامل انسانی می‌تواند در زبان شریک شود. در رساله‌ی عملیه‌ی کلیه مراجع تقلید آمده که عوامل انسانی هم می‌تواند «صاحب تولید» شود هم می‌تواند دستمزد بگیرد و در سود و زیان شریک نشود.

ب) ابزار تولید می‌تواند در محصول و عایدی نهایی شریک شود؟ ابزار تولید مانند تراکتور می‌تواند مانند عوامل انسانی در محصول یا عایدی نهایی شریک شود.

فعالیت دوم: به سیاست اول از سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مراجعه کنید و بر اساس مطالب این درس راهکارهایی را پیشنهاد دهید.

اقتصاد مقاومتی، اقتصادی است پیشرفته، مردمی و دانش‌بنیان که در برابر تهدیدات و تکانه‌های داخلی و خارجی آسیب‌ناپذیر است و با اتکا به قابلیت‌ها و ظرفیت‌های داخلی و استفاده از فرصت‌های بیرونی، نیازها و مشکلات اقتصادی را رفع می‌کند و با تحریم‌ها و تهدیدات متوقف نمی‌شود.

بعضی از راهکارها شامل:

۱) توجه به تولید داخلی توسط عوامل داخلی و عدم وابستگی به منابع خارجی

۲) آموزش نیروهای متخصص جهت تأمین نیروی انسانی لازم برای تولید

(۳) توزیع عادلانه‌ی ثروت جهت توازی اقتصادی

(۴) مدیریت مصرف و بهره‌وری حداکثری

والبتة موارد دیگر که در بخش آخر این کتاب به تفصیل بیان شده است.

صفحه ۲۹

فعالیت ۲-۴

فعالیت: یک فرم اظهارنامه مالیاتی را بررسی، و به طور فرضی تکمیل کنید.

در اظهار نامه مالیاتی اطلاعات گوناگونی در موارد زیر خواسته می‌شود:

اطلاعات فرد مالیات دهنده، نام شخص حقوقی، محل و تاریخ ثبت شرکت، محل اقامت قانونی، مشخصات محل فعالیت (دفتر مرکزی، شعبه، کارخانه، نمایندگی و...)، اطلاعات هویتی مدیرعامل، مجوزهای تأسیس، استهلاك، اطلاعات مربوط به سرمایه سهامداران و شرکا، سرمایه‌گذار خارجی و...

صفحه ۳۰

فعالیت ۲-۵

یک واحد تولیدی را در نظر بگیرید:

الف) تحقیق کنید این واحد تولیدی چه هزینه‌هایی دارد.

یک واحد تولید کفش را در نظر می‌گیریم. این واحد تولیدی هزینه‌های مختلفی دارد که عبارت‌اند از هزینه خرید یا اجاره کارگاه- هزینه خرید ماشین‌آلات- هزینه خرید مواد اولیه از قبیل چرم و نخ و...- هزینه دستمزد و حقوق و پاداش کارگران و کارمندان- هزینه آب و برق و تلفن- هزینه حمل و نقل- عوارض و مالیات‌ها- هزینه استهلاك سرمایه- که بعضی از هزینه‌های یادشده در اقتصاد تحت عنوان هزینه‌های ثابت و بعضی دیگر نیز به عنوان هزینه‌های متغیر نامیده می‌شوند.

ب) به نظر شما، چگونه می‌توان سود این واحد تولیدی را افزایش داد؟

این واحد تولیدی، می‌تواند با توجه به موارد زیر سود خود را افزایش دهد:

- ۱) عدم استخدام نیروی کار غیر لازم
- ۲) استفاده از روش‌های بهتر و تکنولوژی پیشرفته در تولید
- ۳) توجه به تخصص و مهارت‌های نیروی کار
- ۴) جلوگیری از ریخت و پاش و صرفه‌جویی در مصرف مواد اولیه
- ۵) نظارت دقیق و مستمر بر کار نیروی انسانی و افزایش کمی و کیفی تولید
- ۶) بازاریابی (پیدا کردن بازار خوب برای فروش هرچه بیشتر کالاهای تولیدی)
- ۷) توجه به مسائل و مشکلات نیروی انسانی شاغل در کارگاه و کوشش در جهت رفع مشکلات و نیازهای آن
- ۸) ایجاد علاقه و انگیزه بیشتر در نیروی کار
- ۹) افزایش سطح دانش و مهارت‌های شغلی نیروی کار از طریق آموزش‌های ضمن کار و ...

صفحه ۳۰

پرسش

۱- تولید چیست ؟

به سلسله اقداماتی که برای تبدیل منابع به کالاهای مورد نیاز صورت می‌گیرد، تولید می‌گویند.

۲- آیا همه محصولات تولید شده به صورت مستقیم به مصرف می‌رسد؟ چرا؟

خیر؛ محصولات برخی مؤسسات به صورت مستقیم به مصرف مردم می‌رسد، اما محصولات سایر مؤسسات این‌گونه نیست. چون این محصولات توسط مؤسساتی که کالاها و خدمات مورد نیاز مردم را تهیه می‌کنند، خریداری شده و در جریان تولید کالاها و خدمات مصرفی مردم مورد استفاده قرار می‌-

گیرند. در واقع، این محصولات به صورت غیر مستقیم بر مصرف مردم اثر می‌گذارند. مثلاً محصول مؤسسات تولیدکننده‌ی پوشاک مستقیماً به مصرف می‌رسند، اما محصول کارخانه‌ی پارچه‌بافی یا چوب‌بری و یا مجتمع فولادسازی این چنین نیست.

۳- سود چیست و چگونه محاسبه می‌شود؟

هرچه تولیدکننده‌ای برای تولید کالاها و خدمات مختلف، باید مقداری پول هزینه کند که به آن هزینه‌ای تولید گفته می‌شود. در مقابل چنین هزینه‌هایی، تولیدکنندگان با فروش محصولات خود مقداری پول به دست می‌آورند که به آن، درآمد گفته می‌شود. حال اگر میزان درآمد از هزینه بیشتر باشد، می‌گوییم که تولیدکننده از فعالیت خود سود برده است که به این صورت محاسبه می‌شود: $\text{سود} = \text{درآمد} - \text{هزینه}$

۴- تولیدکنندگان برای جلوگیری از ضررهای کوتاه مدت یا بلند مدت خود چه اقداماتی انجام می‌دهند؟

اگر هزینه‌ی تولید از درآمد به دست آمده بیشتر باشد، تولیدکننده متحمل ضرر و زیان می‌شود. بنابراین تلاش می‌کند با افزایش درآمد و کاهش هزینه‌ها از وضع زیان دوری کند. تولیدکننده می‌تواند با صرفه‌جویی و افزایش بهره‌وری (مثل پرهیز از استخدام و جلوگیری از ریخت و پاش) و همچنین بازاریابی برای محصولات بتواند از جلوگیری کند.

۵- عوامل تولید را نام ببرید.

www.sakoye10hom.blog.ir

(۱ منابع طبیعی (۲ نیروی انسانی (۳ سرمایه

۶- آیا می‌توان یکی از عوامل تولید را از دیگر عوامل مهم تر دانست؟ چرا؟

بله؛ نقش نیروی انسانی نسبت به سایر عوامل تولید، مهم‌تر است؛ چون تا تلاش و کار انسان نباشد، منابع بی‌کران و با ارزش طبیعت قابلیت استفاده پیدا نمی‌کنند و سرمایه‌ای حاصل نمی‌شود.

۷- پولی که تولیدکنندگان برای خرید عوامل تولید می‌پردازند با چه عنوان‌هایی نصیب خانواده‌ها می‌شود؟

اجاره، مزد یا حقوق، سود

اجاره به منابع طبیعی (مثلاً زمین) پرداخت می‌شود.

مزد یا حقوق به کارگران و کارمندان (نیروی انسانی) پرداخت می‌شود.

سود که به صاحب سرمایه تعلق می‌گیرد (که البته گاهی هم به جای سود، زیان به صاحب سرمایه تعلق می‌گیرد).

۸- هر کسب و کاری به چند صورت می‌تواند سازماندهی شود؟ توضیح دهید.

به دو صورت؛ گاهی سازمان تولید مشارکتی است و همه‌ی عوامل تولید صاحب محصول هستند، مثلاً چند نفر کمه در یک زمین کار می‌کنند، صاحبان زمین، بذر، تراکتور و نیروی کار همه با هم، یک واحد تعاونی کشت و صنعت راه‌اندازی می‌کنند و به تولید گندم می‌پردازند و عواید را بین خود تقسیم می‌کنند.

گاهی هم مالکیت کسب و کار تولیدی متعلق به یک یا چند نفر است و تمام منافع، خطر (ریسک) و هزینه‌های تولید بر عهده‌ی صاحب تولید است و سایر عوامل تولید، دستمزد یا اجاره می‌گیرند.

فصل سوم: بازار

صفحه ۳۳

فعالیت ۳-۱

قیمت یک کالای خاص را در ماه‌های متفاوت سال یادداشت، و رابطه قیمت و مقدار تقاضای آن را بررسی کنید.

جدول تقاضای گوشت مرغ در ماه‌های سال ۹۴ مربوط به خانواده‌ی الف (اعداد تقریبی است).

ماه	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند
قیمت (ریال)	۵۲۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۴۸۰۰	۴۶۰۰	۴۶۰۰	۴۵۰۰	۴۴۰۰	۴۵۰۰	۴۷۰۰	۵۱۰۰	۵۶۰۰
مقدار تقاضا (به کیلو)	۲	۳	۳	۳/۵	۴	۴	۵	۵/۵	۵	۴	۲	۰

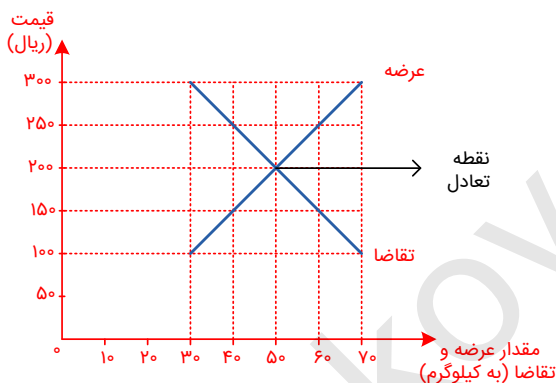
چنانچه از جدول استنباط می‌شود، رابطه‌ی قیمت و مقدار تقاضا برای کالای مورد نظر یک رابطه‌ی معکوس است. قیمت هر کیلو گوشت مرغ از فروردین تا آبان ماه روند کاهشی دارد، ولی مقدار تقاضای خانواده‌ی الف روند افزایشی دارد (البته فرض بر این است که بقیه‌ی عوامل مرثر در تقاضا از قبیل درآمد، قیمت سایر کالاها، قیمت کالاهای مکمل مثل گوشت قرمز و ماهی و... ثابت باشد). در ماه آبان که قیمت در پایین‌ترین حد است، مقدار تقاضا در بالاترین حد خود می‌باشد (۵/۵ کیلوگرم). از آذرماه تا پایان سال، قیمت، روند افزایشی دارد و در نتیجه، میزان تقاضا، روند کاهشی دارد؛ به طوری که در اسفندماه میزان تقاضای خانواده‌ی الف به صفر می‌رسد.

صفحه ۳۷

فعالیت ۳-۲

جدول زیر را کامل کنید. آن گاه منحنی‌های عرضه و تقاضا را در یک دستگاه مختصات رسم کرده و نقطه تعادل را مشخص کنید.

قیمت (به ریال)	مقدار تقاضا (به کیلو)	مقدار عرضه (به کیلو)
۳۰۰	۳۰	۷۰
۲۵۰	۴۰	۶۰
۲۰۰	۵۰	۵۰
۱۵۰	۶۰	۴۰
۱۰۰	۷۰	۳۰

صفحه ۳۹

پرسش

۱- تولیدکنندگان و مصرف کنندگان هنگام افزایش قیمت یک کالای معین، چه رفتاری از خود نشان می‌دهند؟

با افزایش قیمت یک کالا، میزان مصرف یا خرید یا تقاضای آن از سوی مصرف‌کنندگان کاهش می‌یابد؛ به عبارت دیگر، قیمت یک کالا و مقدار خرید (تقاضا) آن به وسیله‌ی مصرف‌کنندگان، با هم رابطه‌ی معکوس دارند. دلیل این امر آن است که با افزایش قیمت یک کالا، مصرف‌کنندگان سعی می‌کنند نیازشان را با مصرف کالاهای مشابه (که قیمت آنها افزایش نیافته) برآورده کنند یا در مصرف کالا صرفه‌جویی نمایند.

با افزایش قیمت یک کالا، میزان تولید یا عرضه‌ی آن افزایش می‌یابد؛ به عبارت دیگر، قیمت یک کالا و مقدار عرضه‌ی آن با هم رابطه‌ی مستقیم دارند؛ زیرا افزایش قیمت به معنی کسب سود بیشتر است و این امر، تولیدکنندگان کالا را تشویق می‌کند که به تولید و عرضه‌ی بیشتر کالا اقدام نمایند.

۲- عوامل مؤثر بر تصمیم مصرف کنندگان را در خرید هر کالا نام ببرید.

قیمت کالا- درآمد مصرف کننده- ذوق و سلیقه‌ی مصرف‌کننده- قیمت سایر کالاها و همچنین مالیات- تحولات در جامعه- انتظارات مصرف‌کنندگان نسبت به آینده

۳- عوامل مؤثر بر تصمیم تولید کنندگان را در عرضه هر کالا نام ببرید.

سطح قیمت آن کالا- هزینه‌های تولید (قیمت‌های عوامل تولید)- پیش‌بینی تولیدکنندگان

۴- بازار چیست و چه زمانی شکل می‌گیرد؟

بازار عبارت است از ارتباط مجموعه‌ی عرضه‌کنندگان (تولیدکنندگان) و تقاضاکنندگان (مصرف‌کنندگان) و نیز واکنش آنها نسبت به تغییرات وضعیت اقتصادی هر زمان که عرضه‌کنندگان با تقاضاکنندگان مواجه شوند و به معامله یا خرید و فروش دست بزنند، بازار تشکیل می‌شود.

۵- بازار در چه شرایطی دچار مازاد عرضه، و در چه شرایطی دچار کمبود عرضه می‌شود؟

در شرایطی که قیمت یک کالا در بازار، پایین‌تر از قیمت تعادلی باشد، معمولاً مصرف‌کننده مایل به خرید یا تقاضای بیشتر از آن کالا می‌باشد؛ در حالی که تولیدکننده مایل به تولید و عرضه کمتر است. در این حالت می‌گوییم که در بازار آن کالا، کمبود عرضه وجود دارد. در شرایطی که قیمت یک کالا در بازار بالاتر از قیمت تعادلی باشد، معمولاً مصرف‌کننده مایل به خرید یا تقاضای کمتر از آن کالا می‌باشد؛ در حالی که تولیدکننده مایل به تولید و عرضه بیشتر است، در این حالت می‌گوییم که در بازار آن کالا، مازاد عرضه وجود دارد؛ زیرا گروهی از تولیدکنندگان برای محصولات خود خریدار پیدا نمی‌کنند.

۶- هنگامی که بازار دچار کمبود عرضه است، چگونه می‌تواند به حالت تعادلی برسد؟

در بازار هنگامی که کمبود عرضه اتفاق می‌افتد که قیمت از سطح قیمت تعادلی پایین‌تر باشد. در نتیجه، گروهی از مصرف‌کنندگان موفق به خرید کالا می‌شوند. این گروه برای خرید کالا حاضرند مبلغ بالاتری بپردازند و این امر سبب افزایش قیمت کالا می‌شود. افزایش قیمت باعث می‌شود که از یک سو، تولیدکنندگان رغبت بیشتری به تولید نشان دهند و از سوی دیگر، مصرف‌کنندگان از مصرف خود بکاهند. پس در حالت کمبود عرضه، قیمت بالا می‌رود و فاصله‌ی بین عرضه و تقاضا کاهش می‌یابد. این افزایش قیمت تا سطحی ادامه می‌یابد که در آن، فاصله‌ی بین عرضه و تقاضا از بین برود و تعادل در بازار برقرار شود.

۷- بین بازار انحصاری و بازار رقابتی چه تفاوتی است؟

در بازار انحصاری یک کالا، فقط یک تولیدکننده یا فروشنده وجود دارد، اما در بازار رقابتی تعداد فروشندگان یا تولیدکنندگان زیاد می‌باشند. در وضعیت انحصار، خریداران مجبورند به سراغ انحصارگر بروند؛ زیرا امکان دیگری برایشان وجود ندارد، اما در وضعیت رقابت، خریداران، قدرت انتخاب دارند و می‌توانند به سراغ هر فروشنده بروند. در بازار انحصاری، قیمت را انحصارگر تعیین می‌کند، ولی در بازار رقابتی، میزان عرضه و تقاضای بازار است که به قیمت تعادلی می‌رسد.

فصل چهارم: آشنایی با شاخص‌های اقتصادی

صفحه ۴۱

فعالیت ۴-۱

گاهی در جنگ اقتصادی ارائه آمارهای غلط، ذهنیت نادرست در بین مردم ایجاد می‌کند و یا موجب اشتباه محاسباتی در بین مسئولان و نخبگان می‌شود. مثال‌هایی را ارائه کنید.

آمارهای نادرست در مورد میزان تولید کالا و خدمات، سطح عمومی قیمت‌ها، میزان صادرات و واردات، توان اقتصادی دولت و ملت برای فعالیت‌های تولیدی و... می‌تواند موجب اشتباه محاسباتی شود.

به عنوان مثال، صادرات این کشور ۱۰٪ کاهش داشته است. آیا این کاهش در حجم و وزن بوده است یا کاهش به قیمت جاری و یا قیمت ثابت بوده است؟ یا مثلاً میزان تورم را اعلام می‌کنند، ولی این تورم نسبت به چه زمانی و چه سالی گفته شده است.

صفحه ۴۲

فعالیت ۴-۲

در منطقه شما چه نوع فعالیت‌هایی انجام می‌شود که در حسابداری ملی محاسبه نمی‌شود؟ علت‌های آن را به بحث بگذارید.

به عهده‌ی دانش‌آموز است. به طور کلی: ۱- فعالیت زنان خانه‌دار به خاطر اینکه در قبال آن پولی رد و بدل نمی‌شود. ۲- فعالیت‌های قاچاق، زیرا فاقد مشروعیت است و اطلاعات دقیقی از آنها نداریم. ۳- تعمیرکاران وسایل نقلیه که اتومبیل خودشان را تعمیر می‌کنند و...

صفحه ۴۴

فعالیت ۴-۳

در کشوری، کالاهای زیر در مدت یک سال تولید شده است. با توجه به رقم این تولیدات، تولید ناخالص و خالص داخلی این کشور را محاسبه کنید:

مواد غذایی ۴۰ تن از قرار هر تن ۲۰۰,۰۰۰ ریال

ماشین آلات ۳۵۰ دستگاه از قرار هر دستگاه ۲,۰۰۰,۰۰۰ ریال

پوشاک ۵۰۰۰ عدد از قرار هر عدد ۲۰,۰۰۰ ریال

خدمات ارائه شده ۴۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

استهلاک در هر سال ۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال

ارزش کلی- ارزش هر واحد × مقدار کالا و خدمات		
$40 \times 200,000 = 8,000,000$	ریال	ارزش مواد غذایی تولید شده
$350 \times 2,000,000 = 700,000,000$	ریال	ارزش ماشین آلات تولید شده
$5,000 \times 20,000 = 100,000,000$	ریال	ارزش پوشاک تولید شده
۴۰,۰۰۰,۰۰۰	ریال	ارزش خدمات ارائه شده
$8,000,000 + 700,000,000 + 100,000,000 + 40,000,000 = 848,000,000$	ریال	تولید ناخالص داخلی
$848,000,000 - 5,000,000 = 843,000,000$	ریال	تولید خالص داخلی

صفحه ۴۵

فعالیت ۴-۴

گاهی رشد تولید از طریق افزایش تولیدات صنعتی موجب تخریب محیط زیست می‌شود. به همین دلیل اقتصاددانان با کسر تخریب‌های زیست محیطی از کل تولیدات، GDP سبز را محاسبه می‌کنند. در این خصوص بحث کنید.

در واقع، این تولیدات شامل تولیدات ناخالص داخلی می‌باشد و میزان تخریب محیط زیست به عنوان استهلاک سرمایه بایستی در نظر گرفته شود؛ زیرا محیط‌زیست به عنوان سرمایه‌ی فیزیکی کشور می‌باشد و بایستی بخشی از تولیدات کشور صرف جبران یا جایگزینی این سرمایه شود.

صفحه ۴۸

فعالیت ۴-۵

در جدول ۱، تولید کل سال ۱۳۹۶ را به قیمت‌های جاری و ثابت محاسبه کنید.

کالا	مقدار تولید در سال ۹۶	قیمت در سال ۹۶
سیب	۳۲۰۰ کیلو	۱۲
لوح فشرده	۲۵۰۰ عدد	۱۵

$$\text{واحد پولی (ریال)} = (۱۰۰ \times ۳۲۰۰) + (۲۰ \times ۲۵۰۰) = ۸۲۰,۰۰۰$$

بر این اساس، تولید کل در سال سوم (۱۳۹۶) به قیمت‌های جاری برابر است با ۷۵,۹۰۰ ریال.

و به قیمت ثابت (با در نظر گرفتن سال ۱۳۹۴ به عنوان سال پایه) برابر با ۸۲۰,۰۰۰ ریال است که به درستی، افزایش تولید کل کشور را نشان می‌دهد.

صفحه ۴۸

فعالیت ۴-۶

به سایت مرکز آمار ایران یا سالنامه آماری در کتابخانه عمومی شهر خود مراجعه، و فهرستی از آمارهای اقتصادی تأثیرگذار در زندگی روزمره خودتان را تهیه کنید.

آمارهای مربوط به میزان حقوق و دستمزدها، میزان سود بانکی، میزان تورم، افت و رشد قیمت‌ها، درآمد سرانه و...

www.sakoye10hom.blog.ir

صفحه ۴۹

پرسش

۱- دلیل اهمیت آمار و اطلاعات و حسابداری ملی را بیان کنید.

به کمک آمار و اطلاعات و حسابداری ملی می‌وان به وضعیت موجود و اندازه‌گیری فعالیت‌های اقتصادی و همچنین مطالعه‌ی روند تغییرات و یا نتایج سیاست‌های اقتصادی در جامعه دست یافت.

۲- فعالیت تولیدی چیست؟

از دیدگاه حسابداری ملی، فعالیت تولیدی عبارت است از: فعالیتی که به تهیه‌ی کالا و خدمات مورد نیاز مردم بپردازد یا ارزش کالاهای و خدماتی را که از قبل تهیه شده است، افزایش دهد.

۳- چرا در اندازه‌گیری تولید کل جامعه، ارزش کالاهای واسطه‌ای محاسبه نمی‌شود؟

از آنجا که ارزش کالاهای واسطه‌ای در بطن کالاهای نهایی است، پس در محاسبه‌ی تولید کل جامعه باید از محاسبه‌ی ارزش کالاهای واسطه‌ای صرف‌نظر کرد و فقط کالاهای نهایی را محاسبه نمود. در غیر این صورت، ارزش کالاهای واسطه‌ای در واقع، دوبار محاسبه شده است؛ یک بار به صورت بخشی از ارزش کالاهای نهایی و یک بار هم به صورت مستقل.

۴- برای محاسبه فعالیت‌های تولیدی در حسابداری ملی چه شرایطی لازم است؟

در حسابداری ملی فقط آن دسته از فعالیت‌های تولیدی (اعم از تولید کالاها یا خدمات) مورد محاسبه و سنجش قرار می‌گیرد که دارای ۳ شرط زیر باشند:

الف) از بازار عبور کنند (یعنی تولیدکننده، آنها را در مقابل دریافت پول به مصرف کننده تحویل دهد).

ب) فعالیت‌هایی که به تولید کالا یا خدمات «نهایی» منتهی شوند.

ج) فعالیت‌های تولیدی از نوع قانونی و مجاز باشند (قاچاق نباشند).

۵- چه زمانی استفاده از متغیرهای خالص نسبت به متغیرهای ناخالص برای تحلیل اقتصادی توصیه می‌شود و چه زمانی توصیه نمی‌شود؟

متغیرهای خالص زمانی بررسی می‌شود که بخواهیم هزینه‌های استهلاک را بر اساس عمر مفید متوسط سرمایه‌های فیزیکی کشور لحاظ شده است، در نظر بگیریم و این متغیرها واقعی‌تر و کاربردی‌تر از متغیرهای ناخالص است.

زمانی که صرفاً بخواهیم میزان درآمد تولیدی را در نظر بگیریم، از متغیرهای ناخالص مثل تولید ناخالص ملی و یا تولید ناخالص داخلی استفاده می‌کنیم.

۶- چند روش برای محاسبه تولید کل وجود دارد؟ روش ارزش افزوده را در محاسبه ارزش کل تولیدات جامعه شرح دهید.

۱) روش هزینه: گاهی ارزش پولی تولیدات نهایی را آنجا که به خانوار فروخته می‌شود، جمع می‌زنیم و تولید کل را به دست می‌آوریم (چه به دست فروشنده نگاه کنیم و چه به دست مصرف کننده).

۲) روش درآمدی: درآمد کسب شده بین عوامل تولید (دستمزدها، سود و اجاره‌ها)، درآمد همه‌ی بازیگران و فعالان اقتصادی داخلی یا ملی، جمع شده، تولید کل را تشکیل می‌دهد.

۳) روش ارزش افزوده: مجمع ارزش‌های افزوده‌هایی که در مراحل مختلف تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی ایجاد می‌شود را با هم جمع زده و تولید کل را محاسبه می‌کنیم.

۷- برای جلوگیری از اشتباه ناشی از افزایش قیمت در محاسبه متغیرهای اقتصادی، چه باید کرد؟

برای دستیابی تصویر دقیق‌تر و واقعی‌تر متغیرهای اقتصادی می‌توان از شاخص‌های نسبی استفاده کرد؛ زیرا شاخص‌های مطلق، تصویر خوبی از واقعیت ارائه نمی‌کنند. دو راه متداول است:

۱) یکی متغیر مورد مقایسه را برای تولید ملی تقسیم می‌کنند، تا شاخص نسبی ساخته شده.

۲) گاهی هم عامل مورد توجه در حجم اقتصاد، جمعیت است. برای مقایسه‌ی بهتر بین دو کشور و یا یک کشور در طول زمان، درآمد (یا تولید) ملی را به جمعیت آن کشور تقسیم می‌کنیم و شاخص نسبی با نام شاخص «درآمد سرانه» را می‌سازد.

۸- چرا درآمد سرانه کشورها بهتر می‌تواند تولید و یا رفاهی آنها را نشان دهد؟

زیرا درآمد ملی هر کشور بایستی در مقایسه با جمعیت آن کشور سنجیده شود تا معیار بهتری برای مقایسه‌ی سطح زندگی و رفاه افراد آن جامعه به دست بیاید.

بخش دوم: نهادهای پولی و مالی

فصل اول: پول

صفحه ۵۵

فعالیت ۱-۱

با راهنمایی بزرگ‌ترها چند پول فلزی، که در گذشته در معاملات مورد استفاده قرار می‌گرفته است، را نام ببرید و بررسی کنید که چرا این پول‌های فلزی از دور خارج شد.

بر اساس شواهد تاریخی، دو نمونه از پول‌های فلزی طلا و نقره که در ایران باستان (عهد هخامنشی) مورد استفاده قرار می‌گرفته؛ یکی «دریک» و دیگری «شکیل» نام داشته است. ضمناً پول‌های فلزی نظیر اشرفی، عباسی، شاهی، صناری و قران نیز نمونه پول‌های تاریخ گذشته ایران بوده است. محدودیت و کمیابی فلزاتی مثل طلا و نقره باعث محدودیت ضرب این گونه سکه‌ها می‌شد و از طرفی چون جمعیت افزایش یافت و مبادلات گسترش پیدا کرد، نیاز به پول بیشتر بود که پول‌های فلزی نمی‌توانست این نیاز را برآورده سازد و به ناچار جوامع اقدام به ابداع پول دیگری کردند که همان پول کاغذی (اسکناس) بود. از طرفی، حمل و نقل پول فلزی مشکل بود و امکان استفاده از آن در مبادلات بزرگ، سخت و دشوار بود. بدین ترتیب، پول‌های فلزی از دور خارج شدند.

صفحه ۵۶

فعالیت ۱-۲

در مورد مزایای استفاده از چک و کارت اعتباری و روش‌های دیگر پرداخت الکترونیکی و اینترنتی در معاملات به جای پول نقد بحث کنید. استفاده از چک به جای پول نقد در معاملات باعث می‌شود که اولاً، مشکل حمل و نقل پول نقل از جایی به جای دیگر از بین برود. ثانیاً امکان دستبرد و سرقت پول کاهش یابد. ثالثاً به علت عدم دست‌به‌دست شدن اسکناس به وسیله مردم، از فرسایش و پاره شدن آن جلوگیری می‌شود و در نتیجه هزینه چاپ اسکناس برای دولت کاهش می‌یابد، مبادلات تسهیل می‌شود. سپرده‌های بانکی افزایش می‌یابد و این امر تأثیر مثبتی در میزان اعتبارات بانکی و در نتیجه رشد و توسعه اقتصاد کشور دارد. استفاده از کارت اعتباری و دیگر روش‌های اینترنتی به جای پول نقد باعث می‌شود که اولاً انتقال مبالغ بسیار آسان باشد، ثانیاً سرعت انتقال بالاست، ثالثاً دقت انتقال بالاست.

صفحه ۶۰

فعالیت ۱-۳

گفته شد که افزایش حجم پول باعث تورم می‌شود. به نظر شما این افزایش حجم پول واقعی است یا اسمی؟

افزایش حجم پول در صورتی که همراه با افزایش حجم تولید در جامعه نباشد، موجب بروز تورم می‌شود و چون در این حالت افزایش پول بدون اینکه تأثیری در افزایش تولید داشته باشد، فقط قدرت خرید و تقاضای مردم را افزایش داده و این فزونی تقاضا نسبت به عرضه، تورم را به دنبال دارد.

۱- انتخاب فلزات به عنوان پول چه مزایا و چه مشکلاتی داشت؟

مزایا: فلزاتی مانند طلا و نقره نه تنها فسادناپذیرند، بلکه حجم کمی دارند و حمل و نقل آنها بسیار آسان بود. انتخاب این فلزات موجب گسترش تجارت در داخل کشورها و بین ملتها شد و فعالیت‌هایی از قبیل دریانوردی و حمل و نقل رونق گرفت. همچنین باعث تشویق افراد به فعالیت‌های مختلف شد و زمینه‌ی اندوخته شدن ثروت‌های بزرگ را نیز فراهم ساخت. مشکلات: محدود بودن میزان طلا و نقره‌ی در دسترس بشر- در مبادلات با حجم زیاد، پول فلزی وسیله‌ی پرداخت مناسبی نبود؛ چون حمل آن مشکل بود.

۲- چه عواملی موجب پیدایش پول کاغذی شد؟

پیشرفت روزافزون جوامع انسانی، مشکلات جدیدی را در عرصه‌ی مبادله به همراه داشت و پول فلزی که پیش از این در معاملات کوچک بسیار کارساز بود، در گذر تحولات اقتصادی و جمعیت و ظهور معاملات بزرگ و گسترده بین افراد و جوامع با مشکلاتی روبه‌رو شد. بنابراین، انسان‌ها برای حل این مشکلات، پول کاغذی را ابداع و در معاملات خود مورد استفاده قرار دادند.

۳- به نظر شما، استفاده از پول تحریری و کارت اعتباری به جای اسکناس برای جامعه چه مزایایی دارد؟

استفاده از پول تحریری و کارت اعتباری باعث می‌شود که پول نقد بین افراد کمتر رد و بدل شود و بنابراین، افراد مجبور به حمل پول نقد همراه خود نیستند- میزان پول نقد در گردش کاسته می‌شود- هزینه‌ی چاپ اسکناس جدید کاهش می‌یابد؛ چون کمتر در معرض فرسودگی و دست به دست شدن قرار می‌گیرد که این خود، کمکی به دولت است- دزدی و سرقت پول کاهش می‌یابد- عدم کاهش سپرده‌های بانکی می‌تواند به افزایش اعتبارات کمک می‌کند و در جهت رشد و توسعه‌ی اقتصادی مورد استفاده قرار گیرد.

۴- به نظر شما، بین ارزش پول و حجم آن چه ارتباطی هست؟

حجم پول باید با تولید در جامعه تناسب داشته باشد. هرچه حجم پول نسبت به تولید در جامعه کمتر باشد، قدرت خرید پول و به عبارت دیگر، ارزش پول بیشتر می‌شود. اما اگر افزایش حجم پول همراه با افزایش تولید نباشد، قدرت خرید پول و در نتیجه ارزش پول کاهش می‌یابد. (رابطه معکوس) ۵- رابطه‌ی توژم و ارزش پول را تجزیه و تحلیل کنید.

تورم (افزایش قیمت‌ها) و ارزش پول رابطه‌ی معکوس دارند؛ یعنی وجود تورم در جامعه باعث کاهش ارزش پول می‌شود و بالعکس؛ وقتی سطح عمومی قیمت‌ها افزایش یابد، به معنای این است که پول، قدرت خرید خود را از دست داده و ارزش واحد پول کاهش یافته است. پس می‌توان نتیجه گرفت که قدرت خرید پول به سطح عمومی قیمت‌ها در جامعه بستگی دارد. اگر قیمت‌ها افزایش یابد (تورم)، قدرت خرید پول و در نتیجه ارزش پول کاهش می‌یابد و بالعکس؛ اگر قیمت‌ها کاهش یابد، به معنای این است که قدرت خرید پول و ارزش پولی افزایش یافته است.

۶- نشر اسکناس در چه صورت موجب ایجاد توژم در جامعه می‌شود؟

اگر افزایش پول در جامعه با افزایش حجم تولید و سطح اشتغال هماهنگ نباشد، می‌تواند سبب تورم شود. چون در این حالت، نشر اسکناس بدون اینکه تأثیری در افزایش تولید داشته باشد فقط قدرت خرید و تقاضای مردم را افزایش می‌دهد و این فزونی تقاضا نسبت به عرضه، تورم را به دنبال خواهد داشت.

۷- فرض کنید دولت با خلق پول بدون پشتوانه، حقوق کارکنان دولت را افزایش دهد. توضیح دهید که در صورت بروز توژم آیا قدرت خرید کارکنان افزایش یافته است؟

خیر؛ چون در این حالت با نشر پول بدون اینکه تأثیری در افزایش تولید داشته باشد، فقط قدرت خرید و تقاضای مردم را افزایش می‌دهد و این فزونی تقاضا نسبت به عرضه، تورم را به دنبال خواهد داشت.

فصل دوم: بانک

صفحه ۶۵

فعالیت ۲-۱

چگونگی افتتاح حساب پس‌انداز را به کلاس گزارش دهید.

شخصی که می‌خواهد برای خود یک حساب پس‌انداز در بانک داشته باشد، بعد از مراجعه به بانک، از مسئول مربوطه تقاضای افتتاح حساب برای خود می‌کند. این شخص باید شناسنامه و حداقل پولی را که بانک برای افتتاح حساب مشخص کرده است، همراه خود داشته باشد. بانک، مشخصات فردی را در کارت مخصوص و قرارداد مربوط به این نوع حساب ثبت نموده و از فرد می‌خواهد اسنادی را امضا نماید. فرد باید نمونه امضای خود (یا نشان و مهر مخصوص خود) را که در موقع برداشت از حساب مورد استفاده قرار می‌دهد، در محل مخصوص کارت بانکی، ثبت و ارائه کند. بعد از آن، بانک مبلغ وجه را تحویل می‌گیرد و به حساب بانکی فرد واریز می‌کند. به این ترتیب فرد در بانک و در حسابی به نام پس‌انداز، سپرده‌گذاری می‌کند و بانک نیز معادل مبلغ سپرده به فرد، بدهکار می‌شود. در آخر، بانک دفترچه‌ای را به شخص تحویل می‌دهد که نشان‌دهنده مقدار سپرده‌گذاری او در بانک و حساب مربوطه است.

www.sakoye10hom.blog.ir

صفحه ۶۶

فعالیت ۲-۲

مراحل دریافت وام را از کسی که از بانک وام دریافت کرده است، بپرسید و به کلاس گزارش کنید.

الف) مراجعه به بانک و ارائه تقاضانامه: تقاضانامه‌ای مبنی بر نیاز به مبلغ معینی وام برای تعمیر منزل مسکونی، ازدواج، خرید کالا یا ماشین و... تنظیم و به مدیر بانک ارائه می‌دهیم. مدیر بانک پس از مطالعه‌ی نامه، از محل سکونت و مقدار وام مورد نیاز، سؤالاتی می‌کند و شرایطی را مطرح می‌کند. این شروط شامل:

۱) یک حساب پس‌انداز در بانک باز می‌کنیم و مقداری پول به عنوان سپرده در آن حساب و برای مدتی معین سپرده‌گذاری می‌کنیم.
۲) حداقل دو نفر به عنوان ضامن وام و بدهی اینجانب، به بانک معرفی می‌کنیم که بتوانند از عهده‌ی خسارت احتمالی که ممکن است از ناحیه‌ی من به بانک وارد شود، برآیند.

۳) دلایلی ارائه دهیم که ثابت کند توانایی بازپرداخت وام را داریم که به صورت اقساط معین و در سررسیدهای مشخص به بانک بپردازیم.
ب) مرحله‌ی افتتاح حساب پس‌انداز: بانک یک حساب پس‌انداز قرض‌الحسنه افتتاح کرده و حداقل مبلغ یکصد هزار ریال در حساب یاد شده سپرده‌گذاری می‌نماییم و دفترچه‌ای که نشان‌دهنده‌ی میزان سپرده در بانک بوده، تحویل می‌گیریم.

ج) مرحله‌ی تهیه ضامن و معرفی آن به بانک: یک نفر به عنوان ضامن کارمند که دارای حساب جاری و چک در یکی از بانک‌ها می‌باشد و یک نفر دیگر نیز به عنوان ضامن کاسب که دارای پروانه‌ی کسب می‌باشد، به بانک معرفی نموده و از دو نفر ضامن معرفی شده خواهش می‌کنیم که در فرصت معینی به بانک مراجعه کرده و ضمن ارائه‌ی مدارک لازم، اوراق مربوطه را امضا نمایند. آنها پس از مراجعه به بانک در زمان معین یک فقره چک معادل مبلغ وام به اضافه‌ی سود آن در وجه بانک صادر می‌کنند. ضمناً به اندازه‌ی وام و سود آن، سفته از وام‌گیرنده دریافت می‌شود.

د) مرحله‌ی دریافت وام: پس از طی مراحل فوق که چندان ساده نیست و چندین روز طول می‌کشد، طبق زمان‌بندی بانک، برای دریافت وام به بانک مراجعه نموده و بانک‌ها مبلغ وام درخواستی را به حساب فرد واریز می‌کنند. سپس بانک دفترچه‌ای را به فرد داده تا ماهیانه و در سررسیدهای معینی اقساط وام را بپردازند.

ضمناً باید متذکر شد که مبلغی را که بایستی در اقساط معینی به بانک بازپرداخت کرد، بیش از مبلغ وامی است که از بانک دریافت شده است که این مبلغ اضافه، همان سود مبلغ وام می‌باشد که قسمتی از این سود دریافت شده را بانک بین سپرده‌گذاران خود تقسیم می‌کند و قسمتی نیز هزینه‌های بانک و سود خودش می‌شود.

فعالیت ۲-۳ صفحه ۶۷

از یک برگ سفته و چک رونوشت تهیه، و چگونگی پرکردن صحیح آن را تمرین کنید.

توضیح: در هر چک، جایی برای مبلغ، تاریخ و در وجه چه کسی و امضاء در نظر گرفته شده است که باید توسط دارنده‌ی حساب پُر شود. در هر سفته نیز مبلغ، تاریخ، حواله کرد، نام بستانکار، نام متعهد و محل پرداخت در نظر گرفته شده که بایستی توسط فرد متعهد و ضامن او پُر شود.

فعالیت ۲-۴ صفحه ۶۸

برخی بانک‌ها به فروش اوراق مشارکت اقدام می‌کنند. شما می‌توانید داوطلبانه در این زمینه گزارشی تهیه، و به کلاس ارائه کنید.

این گزارش می‌تواند در زمینه‌ی فروش اوراق مشارکتی باشد که تاکنون چندین بار به وسیله‌ی دولت یا شهرداری‌ها (مثلاً شهرداری تهران در مورد طرح پل صدر و ...) و یا شرکت‌های دولتی، از طریق بانک‌ها به معرض فروش گذاشته شد و مردم استقبال خوبی برای خرید این‌گونه اوراق مشارکت از خود نشان دادند. به عنوان مثال، اخیراً وزارت نیرو برای توسعه‌ی طرح‌های خود، اوراق مشارکتی را منتشر کرد که قبل از موعد تعیین شده همه‌ی آنها به فروش رفت.

پرسش صفحه ۷۰

پرسش

۱- تفاوت مؤسسات و بانک‌های ربوی و غیر ربوی را توضیح دهید.

بانک‌های ربوی، حالت واسطه‌گری دارند و از وام‌گیرنده پول اضافی یا ربا دریافت می‌کنند که حرام می‌باشد. ولی بانک‌های غیر ربوی درآمد خود را از طریق سرمایه‌گذاری مستقیم در طرح‌های تولیدی و عمرانی کسب می‌کنند. این بانک‌ها تحت عقود مجاز در فعالیت‌های بانکی با پرداخت سود بانکی (علی‌الحساب یا قطعی) اعطایی به سپرده‌گذاران در قانون، فعالیت می‌کنند که ربا تلقی نمی‌شود.

۲- مفهوم اعتبار در عملیات بانکی چیست؟

اعتبار بانکی به معنی ایجاد تسهیلات مالی برای مشتریان است؛ به عبارت دیگر، مبلغ وامی است که برای انجام فعالیت‌ها یا تکمیل پروژه‌های اقتصادی به افراد یا مؤسسات می‌پردازند و در قبال آن، افراد یا مؤسسات نیز طی اسنادی متعهد می‌شوند که بدهی خود را در سررسید قید شده در اسناد به بانک بازپرداخت کنند.

بانک‌ها با در اختیار داشتن پول‌های نقد مردم و نیز امکان خلق شبه پول‌های تحریری (چک، سفته و ...) توانایی آن را دارند که به مردم و مؤسسات بازرگانی وام دهند و یا خدمات اقتصادی ارائه کنند. تعهدات و توانایی بانک در عملیات بانکی باعث اعتماد مردم به آنها می‌شود، به این مفهوم اعتبار بانکی گویند.

۳- انواع بانک‌ها را نام ببرید.

۱) بانک تجاری: صرفاً نقش اسان سازی مبادلات را دارند.

۲) بانک تخصصی: به فعالان عرصه خاصی از اقتصاد خدمات ارائه می‌دهند.

۳) بانک سرمایه‌گذاری: واسطه سپرده‌گذاران برای سرمایه‌گذاری و مشارکت در زمینه تولید است.

۴) بانک توسعه‌ای: عمدتاً دولتی است برای توسعه مناطق محروم و تأمین مالی طرح‌های عمرانی توسعه‌ای است.

۵) بانک مرکزی: به عنوان حاکم پولی و اعتباری کشور، وظیفه حکمرانی و نظارت بر بانک‌ها را بر عهده دارد.

۴- بانک‌ها چه خدماتی را به مشتریان خود ارائه می‌کنند؟

۱) خرید و فروش ارز (۲) نقل و انتقال وجوه در داخل کشور (۳) دریافت مطالبات، اسناد و سود سهام مشتریان و واریز به حساب آنها (۴) پرداخت بدهی مشتریان در صورت درخواست آنها (۵) قبول امانات و نگهداری سهام و اوراق بهادار و اشیای قیمتی مشتریان (۶) انجام دادن وظیفه‌ی قیمومیت، وصایت و وکالت برای مشتریان طبق مقررات مربوط. (۷) دادن وام به افراد و موسسات

۵- انواع اسناد اعتباری را نام برده و کاربرد آنها را توضیح دهید.

۱) اسناد اعتباری دیداری (چک): همانند پول نقد در معاملات عمل می‌کند. صاحبان این نوع اسناد، مبلغ مورد نظر را در وجه خود یا هر کسی که مایل باشند، روی سند یادداشت کرده، بانک نیز مبلغا قید شده را در وجه او صادر می‌کند.

۲) اسناد اعتباری کوتاه مدت: زمان بازپرداخت این دسته از اسناد، یک سال یا کمتر است. بانک‌ها در مقابل اعطای وام، اسنادی را از وام گیرنده تقاضا می‌کنند که به آن، سفته می‌گویند. سفته، سندی است که به موجب آن بدهکار متعهد می‌شود مبلغ معینی را در زمان مشخص شده به طلبکار (بانک) پرداخت کند.

۳) اسناد اعتباری بلندمدت: در مواقعی که دولت یا مؤسسات خصوصی برای رفع مشکلات یا گسترش فعالیت‌های اقتصادی خود به امکانات مالی نیاز پیدا می‌کنند، ممکن است به انتشار اوراق مشارکت اقدام کنند که افراد ضمن دریافت سود علی‌الحساب در فواصل زمانی مشخص شده، اصل طلب خود را در زمان سررسید دریافت می‌کنند که چون زمان بازپرداخت بیش از یک سال طول می‌کشد، به آن، اسناد اعتباری بلندمدت می‌گویند.

۶- فرایند خلق شبه پول را توضیح دهید.

اگر بانک شرط کند که وام افراد را به جای پول نقد به صورت چک یا کارت اعتباری بپردازد و تمام کسانی را که این چک‌ها را برای وصول به بانک بر می‌گردانند، مجاب کند که پول نقد درخواست نکنند و در همان بانک حساب باز کنند و از خدمات چک یا کارت اعتباری استفاده کنند، در این صورت با پدیده‌ی منحصر به فردی روبه‌رو خواهیم بود. بانک می‌تواند به هر تعداد و به هر میزان که بخواهد، وام دهد؛ زیرا پول از گردش درون بانک خارج نمی‌شود؛ به این فرایند «خلق شبه پول» یا «خلق اعتبار» می‌گویند که از چاپ پول متفاوت است.

۷- در نظام بانکی بدون ربا، بانک‌ها چگونه درآمد کسب می‌کنند؟

۱) بانک‌های بدون ربا، درآمد خود را از طریق سرمایه‌گذاری مستقیم در طرح‌های تولیدی و عمرانی کسب می‌کنند. (۲) همچنین از طریق عقود مجاز می‌توانند به اشخاص تسهیلات مالی اعطا کنند و از این طریق به طور غیر مستقیم در سرمایه‌گذاری شرکت جویند.

فصل سوم: بازار سرمایه

صفحه ۷۳

فعالیت ۱-۳

چند بورس معروف دنیا را نام ببرید.

بورس لندن، بورس توکیو، بورس نیویورک، بورس هلند (آمستردام)، بورس فرانسه (پاریس)، بورس شانگهای، بورس دبی

صفحه ۷۴

فعالیت ۲-۳

درباره هر یک از این موارد از جهت سوددهی بیشتر و خطر (ریسک) کمتر بحث کنید.

۱- خرید اوراق مشارکت

اوراق مشارکتی که دولت و شهرداری‌ها و شرکت‌های دولتی و خصوصی منتشر می‌کنند، چون در طرح‌ها و سرمایه‌گذاری‌های مفید و سودآور اقتصادی مورد استفاده قرار می‌گیرند، مشکلی را برای خریداران ایجاد نمی‌کنند و لذا سودآور هستند و میزان ریسک در آنها کم است. به خصوص اینکه در بیشتر موارد سودآوری و درصد سود این اوراق از قبل تضمین می‌شود و در سررسیدهای معینی پرداخت می‌گردد.

۲- سپرده‌گذاری در بانک

افراد به جهت داشتن سود مطمئن و ریسک بسیار پایین، مبالغی از موجودی بلااستفاده‌ی خود را در یک بانک با شرایط بهتر همچون اعتبار آن بانک، میزان سود بالاتر و شرایط مکانی و غیره نگهداری می‌کنند. این بانک‌ها قراردادی با افراد منعقد می‌کنند که سود حاصله از موجودی آنها را به صورت ماهانه یا چند ماه یک بار به حساب افراد واریز کرده و آنها می‌توانند سود پولشان را برداشت کنند و نوسانات بازار هیچ تأثیری در اصل مبلغ یا سود آن ندارد.

۳- خرید سهام شرکت‌های عضو بورس

میزان سوددهی و خطر در خرید سهام شرکت‌های عضو بورس بستگی به اوضاع اقتصادی کشور و وضعیت شرکت عضو بورس که سهام آن خریداری شده و همچنین میزان عرضه و تقاضای سهام در بازار بورس دارد. در حالت رونق اقتصادی، معمولاً میزان سوددهی افزایش می‌یابد؛ چون ارزش سهام شرکت‌ها در بورس بالا می‌رود، ولی رکود فعالیت‌های اقتصادی کشور باعث رکود عمومی در ارزش سهام شرکت‌های عضو بورس می‌شود. بنابراین در خرید سهام شرکت‌های عضو بورس نیز ریسک وجود دارد.

صفحه ۷۶

پرسش

۱- نقش بورس و نقش بانک را در اقتصاد جامعه با هم مقایسه کنید.

الف) هم بورس و هم بانک، نقش مهمی را در اقتصاد جوامع ایفا می‌کنند، ولی در اقتصاد کشورهای امروز جهان، مخصوصاً در اقتصاد کشورهای پیشرفته، نقش بورس‌ها اهمیت بیشتری دارند.

ب) بانک‌ها در ازای تأمین وام مورد نیاز در مراکز تولید و تجاری، اصل و بهره‌ی آن را پس از مدتی دریافت می‌کنند و از این بابت هم سود زیادی نصیب بانک می‌شود و هم اینکه وام گیرنده متحمل هزینه‌ی بالایی می‌گردد. اما در بورس، مراکز تولیدی و تجاری وام مورد نیاز خود را به طور مستقیم از مردم دریافت می‌کنند. در نتیجه این عمل، اولاً سود بیشتری عاید مردم (یعنی وام‌دهندگان) می‌شود و ثانیاً اینکه مراکز تولیدی و تجاری برای بازپرداخت وام، هزینه‌ی کمتری صرف می‌کنند.

ج) در بورس، انگیزه‌ی مردم برای مشارکت در واحدهای اقتصادی بیشتر از بانک است؛ زیرا در این صورت، مردم در سرمایه و سود شرکت‌های عضو بورس شریک می‌شوند.

د) وامی که بانک‌ها از محل سپرده‌های مردم به متقاضیان پرداخت می‌کنند، ممکن است صرف تهیه‌ی کالاها و خدمات مصرفی شود، اما پولی که مردم در بورس برای خرید سهام شرکت‌ها می‌پردازند، عمدتاً به تولید کالاهای سرمایه‌ای (که نقش مهم‌تری در اقتصاد کشور دارند) منجر می‌شود.

۲- بورس چگونه می‌تواند از نوسان شدید قیمت‌ها جلوگیری کند؟

چون در بورس معمولاً کالاهای، سهام و اوراق بهادار قیمت‌گذاری می‌شود و این امر به میزان قابل ملاحظه‌ای از نوسان شدید قیمت‌ها جلوگیری می‌کند.

۳- در بورس کالا، چه نوع کالاهایی مورد معامله قرار می‌گیرد؟

در بورس کالا، بیشتر کالاهای واسطه‌ای و مواد خام و اولیه مثل گندم، جو، قهوه، آهن، مس، زغال سنگ، نفت، پنبه، چرم، و برخی مواد شیمیایی مورد

معامله قرار می‌گیرند.

www.sakoye10hom.blog.ir

۴- تفاوت اوراق مشارکت و اسناد خزانه چیست؟

اسناد خزانه، اوراق بهادار کوتاه مدت و دارای سررسید سه ماهه، شش ماهه و یک ساله است و کوپن بهره ندارد. همچنین در زمان فروش، دولت آنها را ارزان‌تر از مبلغ اسمی به خریداران می‌فروشد.

اما اوراق مشارکت، اوراق بهادار و دارای سررسید یک ساله، دوساله تا پنج‌ساله است. کوپن بهره دارد که به صورت علی‌الحساب پرداخت می‌شود. همچنین در زمان فروش، دولت آنها را به قیمت واقعی به خریداران می‌فروشد.

۵- کدام دسته از اوراق بهادار خطر (ریسک) ندارد؟ چرا؟

اسناد خزانه؛ زیرا دولت این‌گونه اسناد را در زمان فروش، ارزان‌تر از مبلغ اسمی به خریداران می‌فروشد.

۶- اوراق مشارکت به چه منظور منتشر می‌شود؟

به منظور تأمین اعتبار طرح‌های عمرانی، تولیدی و یا خدماتی در کشور

بخش سوم: توسعه اقتصادی

فصل اول: رشد، توسعه و پیشرفت

صفحه ۸۰

فعالیت ۱-۱

هریک از شما در منطقه خود، مواردی را فهرست کنید که بیانگر رشد و توسعه است. آن گاه فهرست خود را با فهرست‌های هم کلاسی‌هایتان مقایسه کنید.

در فهرستی که به وسیله‌ی دانش‌آموزان تهیه می‌شود، مواردی که صرفاً به افزایش تولید مربوط می‌شود و جنبه‌ی کمی دارد، بیانگر رشد خواهند بود. (در این حالت تحولات کیفی و استفاده از روش‌ها و فنون پیشرفته که باعث افزایش تولید می‌گردد، مطرح نمی‌باشد) اما مواردی که در آن‌ها، افزایش تولید، در نتیجه استفاده از روش‌های بهتر و فن‌آوری مناسب‌تر می‌باشد، بیانگر توسعه خواهد بود. مثلاً در منطقه‌ای اگر یک کارخانه ریسندگی به جای ۲ ماشین از ۴ ماشین ریسندگی در مرحله بعد استفاده کند، ممکن است تولید این کارخانه به ۲ برابر افزایش یابد که نشان‌دهنده‌ی رشد است ولی اگر همان کارخانه به جای ۲ ماشین قدیمی از ۲ ماشین پیشرفته با تکنولوژی بهتر استفاده کند، هم تولید زیاد می‌شود و هم تحول کیفی به وجود آمده است که نشان‌دهنده‌ی توسعه است.

صفحه ۸۱

فعالیت ۱-۲

این موارد را در میان خویشاوندان خود طی پنجاه سال گذشته بررسی کنید.

الف) متوسط سطح تحصیلات
ب) متوسط طول عمر
(بر عهده‌ی دانش‌آموز)

توضیح مورد الف) برای بررسی متوسط سطح تحصیلات خویشاوندان بزرگسالان خود (در یک زمان معینی) می‌توان آن‌ها را به چهار گروه زیر دیپلم- دیپلم- لیسانس و بالاتر تقسیم کرد و تعداد افراد هر گروه را مشخص نمود. میانگینی را برای آن‌ها در نظر گرفت. روش دیگر این‌که مجموع سال‌های تحصیلی همه‌ی خویشاوندان بزرگسالان خود را در نظر گرفته و بر تعداد افراد مورد نظر تقسیم کرد. به عنوان مثال اگر ۸ به دست آمد، بیانگر زیر دیپلم و اگر ۱۲ به دست آمد، بیانگر دیپلم خواهد بود و الی آخر (در بررسی متوسط سطح تحصیلات، خردسالانی که هنوز به سن تحصیل نرسیده‌اند، لحاظ نمی‌شوند).

توضیح مورد ب) برای بررسی متوسط طول عمر خویشاوندان، یک دوره‌ی زمانی (یک سال یا بیشتر) را در نظر می‌گیریم. سن همه اقوام فوت شده در این دوره‌ی زمانی را در نظر گرفته، مجموع آن‌ها را حساب می‌کنیم و بر تعداد افراد فوت شده تقسیم می‌کنیم، متوسط طول عمر خویشاوندان به دست می‌آید. مثلاً اگر در میان خویشاوندان ۲ نفر در طول یک سال به علل مختلف فوت کند و یکی از آن‌ها ۲۰ سال و دیگری ۷۴ سال سن داشته باشند،

متوسط طول عمر آن‌ها ۴۷ خواهد بود چون $\frac{20+74}{2} = 47$ (هر چه دوره‌ی زمانی را طولانی‌تر در نظر بگیریم، بررسی دقیق‌تر خواهد بود).

صفحه ۸۲

فعالیت ۱-۳

با مراجعه به سایت زیر آمار مربوط به کشور ایران را با گروه کشورهای مذکور در جدول بالا مقایسه کنید.

<http://databank.worldbank.org>

گروه کشورها	متوسط درصد نرخ باسوادی بزرگسالان (به طور متوسط)	متوسط نرخ مرگ‌ومیر نوزادان (در هر ۱۰۰۰ نفر)	متوسط امید به زندگی در آغاز تولد
۵۰ کشور در حال توسعه	بیش از ۳۵ درصد	بیش از ۱۰۰	کمتر از ۵۰ سال
۲۲ کشور توسعه یافته	کمتر از ۱ درصد	کمتر از ۶	بیش از ۷۸ سال
ایران	۱۶ درصد	بیش از ۲۷	۷۴ سال

۱- چرا مطالعه مبحث رشد و توسعه اقتصادی دارای اهمیت بسیار است؟

چون تلاش می‌کند علت توسعه نیافتگی کشورهای توسعه نیافته را بیابد و روش‌های عملی برای رفع موانع پیشرفت این کشورها، ارائه کند.

۲- تولید یک کارخانه خودروسازی در سال ۱۳۸۶، هشتاد هزار و در سال ۱۳۸۷، نود هزار دستگاه از همان نوع بوده است. به نظر شما، این کارخانه با رشد روبه رو بوده است یا توسعه؟ چرا؟

افزایش رشد. چون افزایش تولید کارخانه، همراه با بهبود کیفی در تولید یا فناوری بهتر نبوده است و فقط جنبه کمی داشته است.

۳- برای اندازه‌گیری میزان توسعه انسانی از چه معیارهایی استفاده می‌کنند؟

توسعه در کنار افزایش تولید، بر تغییرات و تحولات کیفی دیگری نیز دلالت دارد و از این رو آن را می‌توان مفهومی کمی و کیفی دانست. بنابراین برای تعیین آن، استفاده از شاخص درآمد سرانه به تنهایی نادرست به نظر می‌رسد. به همین دلیل در کنار درآمد سرانه از معیار تکمیلی دیگری نیز استفاده می‌شود. شاخص توسعه انسانی «H.D.I» که ترکیبی از چند شاخص مثل تولید ناخالص ملی، نرخ باسوادی بزرگسالان، امید به زندگی، دسترسی به آب سالم و میزان ثبت‌نام واجدان شرایط تحصیل در مدارس است، شاخص مهمی برای اندازه‌گیری توسعه استفاده می‌شود.

۴- چرا به طور قطع نمی‌توان از معیار درآمد سرانه برای اندازه‌گیری توسعه استفاده کرد؟

چون توسعه، علاوه بر افزایش کمی تولید، تغییرات کیفی را نیز به همراه دارد. بنابراین برای اندازه‌گیری آن استفاده از شاخص درآمد سرانه (که یک معیار کمی است) به تنهایی نادرست به نظر می‌رسد.

۵- چرا بهتر است به جای توسعه از واژه پیشرفت استفاده کنیم؟

گاهی توسعه یافتگی معادل غربی شدن تلقی می‌شود، از سوی دیگر الگوهای توسعه به طور معمول به تفاوت‌های بومی و محلی کشورها و همچنین به تاریخ، فرهنگ، باورها و ارزش‌های اجتماعی آن‌ها توجه لازم را ندارند، در صورتی که در پیشرفت به موقعیت‌های گوناگون مثل وضعیت تاریخی، جغرافیایی، سیاسی، طبیعی، انسانی، دینی و در نهایت زمانی و مکانی توجه می‌شود.

فصل دوم: فقر و توزیع درآمد

صفحه ۸۶

فعالیت ۲-۱

در منطقه‌ای که شما زندگی می‌کنید، یک خانواده با چه میزان درآمد می‌تواند نیازهای اساسی خود را برطرف کند؟ در این باره تحقیق کنید.

www.sakoye10hom.blog.ir

(به عهده‌ی دانش‌آموز)

در هر منطقه با توجه به هزینه‌های زندگی و امکانات، این عدد می‌تواند متفاوت باشد.

صفحه ۸۷

فعالیت ۲-۲

در کشوری با ده میلیون نفر جمعیت، درآمد ملی معادل ۵۰/۰۰۰ ریال است. مطابق با درصدهای مشخص شده در جدول ۱، سهم هر دهک را تعیین کنید.

میزان درآمد (میلیارد ریال)	درصد درآمد ملی	دهک (درصد جمعیت کشور)	جمعیت (میلیون نفر)
۲۰۰۰	۴ درصد	سهم دهک اول	۱
۲۵۰۰	۵ درصد	سهم دهک دوم	۱
۳۰۰۰	۶ درصد	سهم دهک سوم	۱
۳۵۰۰	۷ درصد	سهم دهک چهارم	۱
۴۵۰۰	۹ درصد	سهم دهک پنجم	۱
۴۵۰۰	۹ درصد	سهم دهک ششم	۱
۵۰۰۰	۱۰ درصد	سهم دهک هفتم	۱
۶۰۰۰	۱۲ درصد	سهم دهک هشتم	۱
۷۵۰۰	۱۵ درصد	سهم دهک نهم	۱
۱۱۵۰۰	۲۳ درصد	سهم دهک دهم	۱
۵۰۰۰۰ (میلیارد ریال)	۱۰۰ درصد درآمد ملی	۱۰۰ درصد جمعیت کشور	۱۰ میلیون نفر

صفحه ۸۸

فعالیت ۲-۳

شما، چه راهکارهایی را برای رفع فقر در جامعه پیشنهاد می‌کنید؟ در این مورد در کلاس گفت‌وگو کنید.

توضیح: به وجود آوردن یک سیستم مناسب و کارآمد مالیاتی مهم‌ترین عاملی است که می‌توان از آن به عنوان ابزاری در جهت توزیع مجدد و عادلانه درآمد و رفع فقر استفاده کرد. همچنین با استفاده از یارانه‌ها می‌توان به دهک‌های کم‌درآمد جامعه کمک کرد تا سطح زندگی خود را ارتقا دهند. در یک نظام مناسب و کارآمد مالیاتی:

(الف) قوانین و ضوابط مالیاتی، صریح ساده، روشن و بدون پیچیدگی می‌باشد.

(ب) منابع درآمدی مشخص بوده و بنابراین فرار مالیاتی بسیار کم است.

(ج) معافیت‌ها و بخشودگی‌های مالیاتی در طبقات پایین درآمدی وجود دارد.

(د) در نظام مناسب مالیاتی، به منظور افزایش میزان سرمایه‌گذاری‌های تولیدی و صنعتی و تشویق سرمایه‌گذاران در این جهات، معمولاً نرخ مالیاتی در سطح پایین اعمال می‌شود.

(ه) تخصص و تعهد کارکنان مالیاتی در ادارات و سازمان‌های مربوط اهمیت دارد.

(و) در برآورد مالیات‌ها استفاده از نرخ تصاعدی مخصوصاً تصاعد طبقه‌ای معمول است. موارد فوق و عواملی نظیر آنچه بیان شد در به وجود آمدن یک نظام مناسب و کارآمد مالیاتی و در نتیجه کاهش فقر و توزیع عادلانه درآمد در جامعه مؤثر می‌باشد.

۱- معیارهای رفاه اجتماعی چیست؟

دستیابی به عدالت، کاهش انواع نابرابری‌ها مثل نابرابری در برخورداری از امکانات (آب سالم، بهداشت، آموزش، امنیت، مسکن و...) کاهش فاصله دهک‌های درآمدی، نابود کردن فقر از معیارهای رفاه اجتماعی است.

۲- مهم‌ترین معیاری را که به وسیله آن می‌توان از سطح رفاه اجتماعی در جامعه آگاه شد، نام ببرید و در مورد آن توضیح دهید.

مهم‌ترین ملاک و معیار برای تعیین سطح رفاه اجتماعی یک جامعه، آگاهی یافتن از وضعیت فقر و توزیع درآمد در آن جامعه است، زیرا هر قدر فقر در جامعه‌ای کمتر و توزیع درآمدها مناسب‌تر باشد، رفاه مردم آن جامعه بیشتر خواهد بود.

۳- معیار خط فقر چیست و چه چیزی را در جامعه مشخص می‌کند؟

در هر جامعه، افرادی که درآمد آن‌ها از سطح حداقل معیشتی معینی کمتر باشد، زیر «خط فقر» قرار دارند. معیار خط فقر در هر جامعه، مبین این است که چه تعدادی از افراد جامعه دارای درآمدی در سطح حداقل معاش و یا پایین‌تر از آن می‌باشد و چه تعدادی نیز درآمدشان بیشتر از این سطح می‌باشد. به عبارت دیگر خط فقر وضعیت توزیع درآمد و سطح رفاه را در جامعه مشخص می‌کند.

۴- از چه معیاری برای سنجش وضعیت توزیع درآمد استفاده می‌شود؟ توضیح دهید.

یکی از معیارهای سنجش وضعیت توزیع درآمد، شاخص «دهک»‌هاست. برای محاسبه این معیار، مردم کشور را به ده گروه جمعیتی مساوی تقسیم می‌کنند. در طبقه‌بندی این ده گروه، سطح درآمد از کمترین به بیشترین مد نظر قرار می‌گیرد؛ به عبارت دیگر، گروه اول، که ۱۰ درصد اولیه‌ی جمعیت را تشکیل می‌دهند، کمترین درصد درآمد ملی و ۱۰ درصد آخر بیشترین درصد درآمد ملی را دارند. آمارهای مربوط به سهم این دهک‌ها در جامعه، چگونگی توزیع درآمد را نشان می‌دهد.

۵- مهم‌ترین ابزاری که با آن می‌توان با نابرابری توزیع درآمد مقابله کرد، کدام است؟

برقراری یک سامانه و نظام مناسب و کارآمد مالیاتی از مهم‌ترین ابزارهای رویارویی با نابرابری توزیع درآمد است.

۶- برنامه‌ریزان اقتصادی برای رسیدن به توسعه باید به چه عاملی توجه کنند؟ چرا؟

برنامه‌ریزان اقتصادی برای رسیدن به توسعه باید به انسان به عنوان مهم‌ترین عامل تولید، توجه کنند و در جهت اصلاح توزیع درآمد بین افراد و تأمین اقتصادی- اجتماعی نیروی کار کوشش نمایند. چون هر گونه سرمایه‌گذاری در جهت آموزش و تأمین اقتصادی- اجتماعی نیروی انسانی، باعث افزایش بهره‌وری نیروی کار و بالا رفتن درآمد ملی می‌شود و در شرایط توزیع ناعادلانه‌ی درآمد و وجود فقر گسترده، هرگونه برنامه‌ریزی برای رشد و توسعه اقتصادی، توفیقی به همراه نخواهد داشت.

بخش چهارم: مدیریت کلان اقتصادی

فصل اول: دولت و اقتصاد

صفحه ۹۱

فعالیت ۱-۱

۱- در مورد ضرورت تشکیل دولت در جامعه گفت‌وگو کنید.

می‌دانیم از زمانی که نخستین تمدن‌های بشری به وجود آمدند، نیاز به نهادی که اداره‌ی امور جامعه را عهده‌دار باشد، احساس می‌شده و این نهاد متشکل از افرادی بود که مردم آن‌ها را انتخاب می‌کردند و با این که به‌وسیله‌ی سلاطین و پادشاهان و... انتصاب می‌شدند. در زمان‌های بعد به تدریج دولت‌ها به وجود آمدند و با گذشت زمان و تغییر و تحولاتی که در جوامع به وجود آمد، اقتدار دولت وسیع‌تر شده و حال آن‌چه که تشکیل دولت را به عنوان امری لازم و ضروری معرفی می‌کند، همان نیازی است که برای اداره امور جامعه و رفع مشکلات آن در مردم وجود دارد. راستی اگر دولت نباشد، جامعه چگونه اداره می‌شود؟ سیاست‌های اقتصادی و فرهنگ چگونه اجرا می‌شوند؟ سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی را چه کسی انجام می‌دهد؟ کالاهای عمومی چگونه تولید می‌شوند؟ به نظر می‌رسد اگر دولت نباشد، جوابی برای این قبیل سؤال‌ها نمی‌توان یافت.

۲- نقش اقتصادی دولت را در جوامع گذشته و امروز مقایسه کنید.

نقش اقتصادی دولت‌ها در زمان‌های گذشته در مقایسه با امروز بسیار کم‌رنگ و محدود به موارد خاص و حالت‌های استثنایی بوده است. دولت‌ها در گذشته، بیش‌تر حافظان نظم و امنیت و مدافع ملت‌ها در مقابل دشمنان داخلی و خارجی بودند و برای تأمین هزینه‌های مربوط به این فعالیت‌ها به جمع‌آوری مالیات اقدام می‌کردند. اما امروزه دولت‌ها در عرصه‌ی اقتصاد، فعالیت بسیار گسترده‌ای دارند. دولت‌های امروزی علاوه بر حفظ نظم و امنیت، وظایفی نظیر هدایت جامعه در مسیر رشد و توسعه اقتصادی، ایجاد اشتغال، مقابله با تورم و حفظ ثبات اقتصادی و نظایر آن را نیز بر عهده دارند.

www.sakoye10hom.blog.ir

صفحه ۹۲

فعالیت ۱-۲

در مورد علت‌های بیکاری در شهر یا منطقه محل زندگی خود تحقیق کنید.

بیکاری در شهر یا منطقه محل زندگی هم می‌تواند به علت شرایط نامتعادل باشد که بر کل اقتصاد کشور حاکم است و هم می‌تواند جنبه منطقه‌ای داشته و به علت شرایط نامتعادل آن منطقه خاص باشد. در هر صورت عوامل مختلفی در ایجاد این مشکل (بیکاری) تأثیر می‌گذارند که هر دانش‌آموز می‌تواند با توجه به منطقه‌ی محل زندگی خود درباره‌ی آن تحقیق کند. پاره‌ای از این عوامل عبارتند از:

- ۱) رشد جمعیت و عدم تناسب بین جمعیت و امکانات شغلی
- ۲) مهاجرت بی‌رویه از نقاط دیگر به داخل کشور یا داخل منطقه‌ی مورد نظر
- ۳) رکود اقتصادی حاکم بر اقتصاد کشور که باعث رکود فعالیت‌های اقتصادی شده و بیکاری را به همراه دارد.
- ۴) عدم سرمایه‌گذاری در امور زیربنایی، این نوع سرمایه‌گذاری، باعث رونق سرمایه‌گذاری‌های دیگر و رشد و توسعه بخش‌های صنعتی و کشاورزی و خدماتی شده و سطح اشتغال را بالا می‌برد. طبعاً نبودن این نوع سرمایه‌گذاری‌ها با توجه به افزایش تقاضا برای کار، باعث ازدیاد بیکاری می‌شود.
- ۵) استفاده از روش اتوماسیون در تولید
- ۶) عدم تعادل در اقتصاد
- ۷) بیکاری ناشی از عدم تناسب بین آموزش‌های نیروی انسانی و نیازهای شغلی جامعه.

صفحه ۹۲

فعالیت ۱-۳

برای مبارزه با تورم، چه راه‌هایی وجود دارد؟ در این باره بررسی کنید.

برای مبارزه با تورم یا افزایش قیمت‌ها، اول باید علل و ریشه‌های آن را شناخت، زیرا تا علل افزایش قیمت‌ها شناخته نشود هرگونه چاره‌جویی و مبارزه با تورم بی‌فایده بوده و در کنترل قیمت‌ها توفیقی حاصل نخواهد شد.

به طور کلی برای مبارزه با تورم از دو طریق می‌توان وارد عمل شد. ۱) بالا بردن سطح تولید و عرضه کل ۲) پایین آوردن قدرت خرید جامعه و کاهش تقاضای کل، که با توجه به شرایط حاکم بر اقتصاد جامعه، یکی از دو طریق یاد شده و یا هر دو مورد توجه و استفاده قرار می‌گیرند. برای بالا بردن سطح تولید و عرضه راه‌های مختلف وجود دارد که متناسب با وضع اقتصادی و بررسی امکانات جامعه، بهترین راه انتخاب می‌شود. مثل بالا بردن سطح تولید، افزایش واردات و...

برای پایین آوردن قدرت خرید جامعه و کاهش تقاضای کل نیز راه‌های مختلفی وجود دارد که دولت باید با توجه به موقعیت و شرایط اقتصادی جامعه بهترین راه را انتخاب کند مثل کاهش حجم پول در دسترس مردم، محدود کردن وام و اعتبارات بانکی، بالا بردن نرخ مالیات و...

صفحه ۹۵

فعالیت ۱-۴

یک واحد دولتی را نام ببرید که تولید کننده کالا یا خدمتی است. در مورد علت‌های دولتی بودن این واحد در کلاس گفت‌وگو کنید. (به عهده دانش‌آموزان)

توضیح: همان‌گونه که قبلاً گفته شد دولت بنابر عوامل و شرایط مختلفی، خود عهده‌دار تأسیس یا راه‌اندازی یک واحد تولیدی یا خدماتی می‌شود، گاهی دولت برای کسب درآمد اقدام به این کار نماید و همچنین در شرایطی که بخش خصوصی رغبتی به سرمایه‌گذاری در احداث بعضی از واحدهای تولیدی یا خدماتی نشان ندهد، دولت برای تأمین منافع جامعه و رشد و توسعه اقتصادی کشور خود اقدام به سرمایه‌گذاری می‌کند. در مواردی نیز که سپرده بعضی امور به صلاح و مصلحت جامعه نیست دولت خود تصدی آن امور را بر عهده می‌گیرد.

حال با توجه به موارد فوق در مورد علل دولتی بودن یک واحد دولتی می‌توان گفت‌وگو کرد. به عنوان مثال، دولتی بودن یک مؤسسه نظیر صنایع ذوب‌آهن یا صنایع فولادسازی به خاطر سرمایه‌های اولیه زیادی است که تأسیس این‌گونه صنایع نیاز دارند و معمولاً بخش خصوصی توان آن را ندارد و دیگر این‌که چون این گونه سرمایه‌گذاری‌ها جنبه زیربنایی داشته و برای توسعه اقتصادی مفید می‌باشند، دولت عهده‌دار آن می‌شود. از طرفی درآمد حاصل از آن نیز کمکی به دولت است.

دولتی بودن مؤسسه‌های مثل بانک اولاً به خاطر سود و منافع است که از آن نصیب دولت می‌شود و خصوصی شدن بانک‌ها رقابت را بالا برده و خدمات را از حالت انحصاری در آورده است.

صفحه ۹۶

فعالیت ۱-۵

در مورد شیوه‌های دیگر تکمیل جدول (روش‌های غیر دولتی کردن) در کلاس بحث کنید. (بر عهده دانش‌آموز)

می‌توان تمام حالت‌های مختلف را تجزیه و تحلیل کرد و پس از بررسی محیط آن سازمان و در نظر گرفتن نقاط ضعف و قوت و تهدید و فرصت و مزایا و معایب حالت‌های مختلف را پیش‌بینی کرد.

روش دیگر این که ترکیب خصوصی و دولتی را در یک محیط کوچک اجرا کرد و معایب و مزایا را در نظر گرفت و بعد از آن به محیط واقعی انتقال داد. همچنین می‌توان واگذاری را آهسته انجام داد تا شرایط هر ساله بررسی شود و با گذشته مقایسه گردد تا به بهترین حالت ممکن رسید. یا سهم ارقام و درصدهای مربوط به بخش‌های غیر دولتی را افزایش دهیم و از سهم دولت به نفع بخش‌های دیگر بکاهیم.

صفحه ۹۷

فعالیت ۱-۶

با مراجعه به سایت مجمع تشخیص مصلحت فهرستی از سیاست‌های کلی نظام را در حوزه اقتصاد تهیه کنید.

۱- تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی و تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم‌درآمد و متوسط.

- ۲ - پیشتازی اقتصاد دانش بنیان، پیاده سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور و ساماندهی نظام ملی نوآوری به منظور ارتقاء جایگاه جهانی کشور و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش بنیان و دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش بنیان در منطقه.
- ۳- محور قراردادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استانها و به کارگیری ظرفیت و قابلیت های متنوع در جغرافیای مزیت های مناطق کشور.
- ۴- استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و ارتقاء شاخص های عدالت اجتماعی.
- ۵- سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش، بویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقاء آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه.
- ۶- افزایش تولید داخلی نهاده ها و کالاهای اساسی (بویژه در اقلام وارداتی)، و اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی و ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص.
- ۷- تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید (مواد اولیه و کالا).
- ۸- مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه با برنامه ریزی برای ارتقاء کیفیت و رقابت پذیری در تولید.
- ۹- اصلاح و تقویت همه جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی.
- ۱۰- حمایت همه جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات به تناسب ارزش افزوده و با خالص ارزآوری مثبت از طریق:
 - تسهیل مقررات و گسترش مشوق های لازم.
 - گسترش خدمات تجارت خارجی و ترانزیت و زیرساخت های مورد نیاز.
 - تشویق سرمایه گذاری خارجی برای صادرات.
 - برنامه ریزی تولید ملی متناسب با نیازهای صادراتی، شکل دهی بازارهای جدید، و تنوع بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورها به ویژه با کشورهای منطقه.
 - استفاده از ساز و کار مبادلات تهاتری برای تسهیل مبادلات در صورت نیاز.
 - ایجاد ثبات رویه و مقررات در مورد صادرات با هدف گسترش پایدار سهم ایران در بازارهای هدف.
- ۱۱- توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور به منظور انتقال فناوری های پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالا و خدمات و تأمین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج.
- ۱۲- افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب پذیری اقتصاد کشور از طریق:
 - توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری و مشارکت با کشورهای منطقه و جهان بویژه همسایگان.
 - استفاده از دیپلماسی در جهت حمایت از هدف های اقتصادی.
 - استفاده از ظرفیت های سازمان های بین المللی و منطقه ای.
- ۱۳- مقابله با ضربه پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز از طریق:
 - انتخاب مشتریان راهبردی.
 - ایجاد تنوع در روش های فروش.
 - مشارکت دادن بخش خصوصی در فروش.
 - افزایش صادرات گاز.
 - افزایش صادرات برق.
 - افزایش صادرات پتروشیمی.
 - افزایش صادرات فرآورده های نفتی.

- ۱۴- افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز کشور به منظور اثرگذاری در بازار جهانی نفت و گاز و تأکید بر حفظ و توسعه ظرفیت‌های تولید نفت و گاز، بویژه در میادین مشترک.
- ۱۵- افزایش ارزش افزوده از طریق تکمیل زنجیره ارزش صنعت نفت و گاز، توسعه تولید کالاهای دارای بازدهی بهینه (براساس شاخص شدت مصرف انرژی) و بالا بردن صادرات برق، محصولات پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی با تأکید بر برداشت صیانتی از منابع.
- ۱۶- صرفه جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی سازی اندازه دولت و حذف دستگاه‌های موازی و غیرضرور و هزینه‌های زاید.
- ۱۷- اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی.
- ۱۸- افزایش سالانه سهم صندوق توسعه ملی از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز تا قطع وابستگی بودجه به نفت.
- ۱۹- شفاف سازی اقتصاد و سالم سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در حوزه‌های پولی، تجاری، ارزی و ...
- ۲۰- تقویت فرهنگ جهادی در ایجاد ارزش افزوده، تولید ثروت، بهره‌وری، کارآفرینی، سرمایه گذاری و اشتغال مولد و اعطای نشان اقتصاد مقاومتی به اشخاص دارای خدمات برجسته در این زمینه.
- ۲۱- تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان سازی آن بویژه در محیط‌های علمی، آموزشی و رسانه‌ای و تبدیل آن به گفتمان فراگیر و رایج ملی.
- ۲۲- دولت مکلف است برای تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با هماهنگی سازی و بسیج پویای همه امکانات کشور، اقدامات زیر را معمول دارد:
- شناسایی و بکارگیری ظرفیت‌های علمی، فنی و اقتصادی برای دسترسی به توان آفندی و اقدامات مناسب.
 - رصد برنامه‌های تحریم و افزایش هزینه برای دشمن.
 - مدیریت مخاطرات اقتصادی از طریق تهیه طرح‌های واکنش هوشمند، فعال، سریع و به هنگام در برابر مخاطرات و اختلالات داخلی و خارجی.
- ۲۳- شفاف و روان سازی نظام توزیع و قیمت گذاری و روزآمدسازی شیوه‌های نظارت بر بازار.
- ۲۴- افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی و ترویج آن.»

- ۱- اهداف اقتصادی دولت را فهرست کنید.
- ۱) اشتغال کامل (۲) ثبات قیمت‌ها (۳) رشد و پیشرفت اقتصادی (۴) بهبود توزیع ثروت و درآمد
- ۲- چرا دولت‌ها برای تثبیت قیمت‌ها تلاش می‌کنند؟
- چون در وضعیت تورم، قیمت کالاها و خدمات به سرعت افزایش می‌یابد و اقتصاد کشور دچار اختلال می‌شود. به دلیل افزایش قیمت کالاها و خدمات افراد کم درآمد، جامعه برای تأمین کالاهای مورد نیاز خود با مشکلات جدی روبه‌رو می‌شوند و در نتیجه، سطح رفاه عمومی کاهش می‌یابد. در این شرایط تلاش دولت بر این است که تا حد ممکن از افزایش قیمت‌ها جلوگیری کند.
- ۳- سیاست‌های تثبیت اقتصادی را نام ببرید و برای هر یک نمونه‌هایی ذکر کنید.
- سیاست تثبیت اقتصادی به دو دسته سیاست‌های پولی و سیاست‌های مالی تقسیم می‌شود.
- الف) سیاست‌های پولی: از طریق بانک مرکزی برای کنترل حجم پول و حفظ ارزش آن می‌باشد که یکی کاهش حجم پول در گردش می‌باشد، مثلاً در هنگام تورم، حجم پول در گردش را کاهش می‌دهد و دیگری افزایش حجم پول در گردش می‌باشد، مثلاً هنگام رکود اقتصادی برای تشویق تولیدکنندگان و ایجاد اشتغال، حجم پول در گردش را افزایش می‌دهد.
- ب) سیاست‌های مالی: از دو ابزار درآمدها و مخارج دولت استفاده می‌شود و در هنگام تورم یا رکود بسته به شرایط این ابزار متفاوت عمل می‌کنند.
- ۴- نقش دولت را در رشد و توسعه اقتصادی به اختصار توضیح دهید.
- دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی برای کشورهای در حال توسعه به گونه‌ای که باعث کاهش فاصله آن‌ها با کشورهای توسعه یافته شود، هدف مهمی است. نقش دولت در اقتصاد این هدف مهم را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همان‌گونه که دولت‌ها در حرکت جوامع پیشرفته به سمت توسعه تأثیر زیادی داشته‌اند، در اکثر کشورهای در حال توسعه‌ی امروزی نیز دولت‌ها با جدیت تمام برای رسیدن به رشد و توسعه بیش‌تر برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری می‌کنند.

۵- چرا مقابله با فقر یکی از هدف‌های مهم دولت‌هاست؟

چون از دیدگاه اقتصاددانان، رفع فقر و حمایت از اقشار کم درآمد، راهی برای گسترش توسعه اقتصادی و نیز حرکتی در جهت تسریع روند توسعه یافتگی جامعه است، زیرا فقر گسترده می‌تواند مانعی بر سر راه توسعه‌ی همه جانبه باشد.

۶- تأثیر چگونگی توزیع درآمد بر توسعه اقتصادی را تجزیه و تحلیل کنید.

بین چگونگی توزیع درآمد و توسعه اقتصادی رابطه نزدیک و معناداری وجود دارد. در شرایط توزیع ناعادلانه درآمد و وجود فقر گسترده، معمولاً هرگونه برنامه‌ریزی از طرف دولت برای پیشرفت جامعه و توسعه اقتصادی با مانع روبرو خواهد شد. ولی توزیع عادلانه درآمدها و کاهش فقر می‌تواند انگیزه قدرتمندی برای همکاری و مشارکت افراد جامعه در فرآیند توسعه اقتصادی ایجاد کند.

۷- دولت فعالیت‌های خود را در اقتصاد به چه صورت‌هایی انجام می‌دهد؟

به دو صورت ۱) عرضه کالاها و خدمات، ۲) وضع مقررات و سیاست‌گذاری در اقتصاد

۸- دولت چگونه از طریق وضع مقررات و سیاست‌گذاری می‌تواند در اقتصاد دخالت کند؟

دولت برای هدایت اقتصاد در مسیر مطلوب و مورد نظر خود و با هدف ایجاد نظم در عرضه فعالیت‌های اقتصادی و تأمین مصالح جامعه، مقررات اجرایی خود را وضع و سیاست‌هایی را طراحی و با اجرای قوانین و راهبردهای کلان کشور، حکمرانی می‌کند. همچنین لوایح قانونی را به مجلس شورای اسلامی ارائه می‌کند که پس از تصویب مجلس به عنوان قانون ابلاغ می‌شود مثل قانون مالیات، قانون گمرک، قانون بودجه و قانون برنامه پنج ساله.

۹- دولت چه وقت می‌تواند قوانینی درست و کارآمد در زمینه اقتصاد طراحی کند؟

دولت با در نظر گرفتن تصویری از آینده اقتصاد و مشخص کردن اهداف آن و همچنین شناخت کامل از مسائل مختلف اقتصادی، می‌تواند قوانینی کارآمد طراحی کند.

۱۰- اهمیت اقتصاد مردمی و ترکیب بهینه دولت و بخش غیردولتی را در اقتصاد به اختصار شرح دهید.

در سال‌های اخیر در کشور ما توجه جدی سیاست‌گذاران به ضرورت اقتصاد مردمی و نقش‌آفرینی و مشارکت بیشتر بخش‌های خصوصی و تعاونی و عمومی و افزایش توان و اقتدار آن‌ها جلب شده است. دولت ملزم شده است که با واگذاری بخش مهم از فعالیت‌های خود در عرصه اقتصاد به بخش‌های غیر دولتی، که در چارچوب سیاست‌های اجرایی اصل ۴۴ قانون اساسی مطرح شده است و همین‌طور سپرده ۲۵٪ از اقتصاد کشور به بخش تعاونی، حضور مستقیم خود را در مدیریت و مالکیت اقتصاد کاهش بدهد و موجبات تقویت اقتصاد مردمی را فراهم سازد. این به معنای حرکت در مسیر دستیابی به ترکیب بهینه از حضور دولت و مشارکت بخش غیر دولتی در اقتصاد کشور است.

فصل دوم: بودجه و مالیه دولت

صفحه ۹۹

فعالیت ۲-۱

اگر یک خانواده، سازمان یا کشور بودجه نداشته باشد، با چه مشکلاتی مواجه می‌شود؟

برای اداره خانواده، سازمان یا کشور مخارج و هزینه‌هایی وجود دارد، که میزان این مخارج در وضعیت‌های مختلف متفاوت است. همچنین درآمدهایی نیز وجود دارد که پیش‌بینی این درآمدها و هزینه‌ها جهت دوام بسیار مؤثر است. به عبارتی با این پیش‌بینی می‌توان متوجه شد که ما در آینده چه وضعیتی خواهیم داشت. همچنین وجود بودجه، الزاماتی ایجاد می‌کند تا دخل و خرج را با یکدیگر متناسب کنیم تا در آینده با مشکل روبه‌رو نشویم. چون بودجه، سهم امور مختلف در خانواده، سازمان یا کشور را مشخص می‌کند، در صورت نبودن بودجه، نظم مالی در این نهادها برقرار نمی‌شود، برنامه‌ها و چارچوب مخارج تنظیم نمی‌شود و این باعث اختلال در اداره خانواده، سازمان یا کشور می‌شود. سطح رفاه و امنیت کشور کاهش می‌یابد و تولیدات و خدمات از رونق می‌افتند.

صفحه ۱۰۰

فعالیت ۲-۲

قانون بودجه سال جاری را از سایت سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور یا مجلس به دست آورید و گزارشی از برخی بندها و تبصره‌ها تهیه کنید. بودجه سال ۱۳۹۵ کل کشور از حیث منابع بالغ بر نه میلیون و هفتصد و هشتاد و پنج هزار و پانصد و بیست و نه میلیارد و نهصد و هفتاد و چهار میلیون (۹.۷۸۵.۵۲۹.۹۷۴.۰۰۰.۰۰۰) ریال فایل کامل قانون بودجه در سال جاری را می‌توانید از صفحه اصلی سایت <http://www.mporg.ir> دانلود کنید.

صفحه ۱۰۱

فعالیت ۲-۳

تحقیق کنید کدام سازمان‌های توسعه‌ای درآمدهای خود را به خزانه‌داری کل واریز نمی‌کنند. سازمان گسترش و توسعه صنایع ایران، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران، سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران و شرکت ملی صنایع پتروشیمی.

صفحه ۱۰۴

فعالیت ۲-۴

اگر در میان بستگان شما به تازگی کسی معامله‌ای انجام داده است (خانه یا خودرو)، بررسی کنید که چه مقدار مالیات بر نقل و انتقال دارایی پرداخته است. با توجه به ارزش خانه یا خودرو، میزان مالیات بر نقل و انتقال دارایی تعیین می‌شود. مثلاً سازمان امور مالیاتی کشور قیمت فروش را مبنای محاسبه مالیات نقل و انتقال انواع خودروی ساخت و مونتاژ داخل برای سال ۱۳۹۴ در نظر گرفته است. مبنای محاسبه خودروهای وارداتی مجموع ارزش گمرکی و حقوق ورودی انواع خودرو است. برای مثال به یک خودروی پژو پارس اتوماتیک با بهای فروش ۳۶ میلیون تومان با مدل ۱۳۹۴ به میزان ۳۶۰ هزار تومان مالیات تعلق می‌گیرد.

صفحه ۱۰۶

فعالیت ۲-۵

محاسبه مالیات با کدام نرخ، عدالت مالیاتی بیشتری را ممکن می‌سازد؟ در این مورد در کلاس گفت و گو کنید. (به عهده دانش‌آموز)

توضیح: به نظر می‌رسد مالیات با نرخ تصاعدی بهتر باشد، زیرا به این وسیله از افرادی که درآمد و دارایی بالاتری دارند نسبت به افراد کم درآمد مالیات بیشتری دریافت می‌شود، به عبارتی با دریافت مالیات با نرخ تصاعدی، تعدیل درآمد و ثروت افراد جامعه تا حدودی میسر می‌شود. البته به نظر می‌رسد دریافت مالیات به صورت تصاعدی طبقه‌ای باز بهتر باشد تا با افزایش درآمد یا دارایی، مالیات از سطوح طبقه‌بندی شده دریافت گردد.

آثار اقتصادی، هزینه‌های صرف شده در آموزش نیروی انسانی (مثلاً برای یک پزشک) کدام است؟

الف) برای فرد

بعضی از آثار این نوع هزینه‌ها برای فرد عبارت است از:

(۱) سلامت جسمی و روانی فرد

(۲) به وجود آمدن امکان فعالیت اقتصادی یا کار برای فرد

(۳) به وجود آمدن امکان تأمین معیشت برای فرد و خانواده

(۴) استقلال مالی فرد

ب) برای جامعه

بعضی از آثار این نوع هزینه‌ها برای جامعه عبارت است از:

(۱) افزایش سطح بهداشت در جامعه و کاهش مرگ و میرهای ناشی از بیماری‌ها

(۲) پرورش انسان‌های سالم و کارآمد در جامعه

(۳) بالا رفتن قدرت تولید جامعه و در نتیجه رشد و توسعه اقتصادی کشور

(۴) کمک به استقلال کشور و عدم وابستگی آن به قدرت‌های سلطه‌گر جهانی

۱- به نظر شما، بودجه و صورت حساب با هم چه تفاوتی دارند؟

صورت حساب از دفاتر و اسناد استخراج می‌گردد و به مخارج هزینه شده یا درآمدهای وصول شده مربوط می‌شود ولی بودجه یک سند پیش‌بینی درآمد- مخارج و یک برنامه کار برای آینده است. ارقام صورت حساب دقیق است و اما ارقام بودجه به طور تقریبی و تخمینی تعیین می‌شوند و پس از یک سال تفاوت ارقام پیش بینی شده با مخارج واقعی مقایسه می‌گردد و درآمدهای واقعی وصول مشخص می‌شوند.

۲- چگونه می‌توان اهداف دولت را به وسیله بودجه ارزیابی کرد؟

با توجه به این که دستگاه‌های مالی درآمد محدودی دارند و هدف‌های متعددی برای مصرف این درآمدها وجود دارد، بودجه می‌تواند بیانگر ارزش نسبی اهداف تعیین شده باشد، بدین ترتیب سهم هر هدف در کل بودجه، نشان‌دهنده اهمیت آن از دید دولت است. اگر دولت برای هدف خاصی اهمیت بیشتری قائل باشد، سهم این هدف را در بودجه افزایش خواهد داد. بنابراین با بررسی سهم اهداف مختلف در بودجه می‌توان اهمیت آن را از دید دولت بررسی و ارزیابی کرد.

۳- چه تفاوتی بین لایحه بودجه و قانون بودجه هست؟

متن پیشنهادی بودجه را که توسط سازمان مسئول امور بودجه (مدیریت و برنامه ریزی کشور در ایران) تدوین و پس از تصویب هیئت دولت به مجلس تقدیم می‌شود، لایحه بودجه می‌نامند. پس از به تصویب رسیدن لایحه بودجه در مجلس شورای اسلامی این لایحه به قانون بودجه تبدیل می‌شود.

۴- نظارت بر اجرای بودجه به عهده کدام ارگان است و چگونه صورت می‌گیرد؟

در تمام کشورها حق نظارت بر اجرای بودجه برای مجلس نمایندگان شناخته شده است. معمولاً این وظیفه و ارائه سند تفریغ بر عهده دیوان محاسبات است که اعضای آن را مجلس انتخاب می‌کند. در جمهوری اسلامی به موجب قانون اساسی، دیوان محاسبات مستقیماً زیر نظر مجلس شورای اسلامی است. این دیوان وظیفه دارد که به تمام حساب‌های وزارتخانه‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی و سایر دستگاه‌هایی رسیدگی کند که به گونه‌ای از بودجه کل کشور استفاده می‌کنند، تا هیچ هزینه‌ای از محل اعتبارات مصوب تجاوز نکند و هر وجهی در محل خود به مصرف برسد.

۵- ویژگی‌های مالیات غیر مستقیم را ذکر کنید.

(۱) پرداخت‌کننده نهایی آن مشخص و معین نیست و امکان انتقال بار مالیاتی بسیار زیاد است.

(۲) تمام کسانی که یک کالا را مصرف می‌کنند، به نسبت مصرف خود و نه به نسبت درآمدشان، مالیات می‌پردازند.

۶- در مورد بار مالیاتی و پایه مالیاتی توضیح دهید.

گاهی اوقات مؤدی مالیات (تولیدکننده یا فروشنده)، پرداخت کننده اصلی و نهایی مالیات نیست و چه بسا «با مالیاتی» را به دوش مصرف کننده یا فرد دیگری منتقل کند؛ به طور مثال چون مسکن کالای ضروری است، اگر دولت برای مسکن استیجاری مالیات وضع کند، بار مالیات به مستأجر منتقل می‌شود و به وی اصابت می‌کند.

آنچه را مالیات بر آن وضع می‌شود «پایه مالیاتی» می‌نامند؛ به طور مثال از پاره‌ای روایات بر می‌آید که حضرت علی علیه‌السلام در دوران زمامداری، افزون بر موارد نُه‌گانه بر اسب‌ها نیز زکات بست. در این صورت می‌گوییم ایشان پایه مالیاتی زکات را افزایش داده‌اند.

۷- پرداخت‌های انتقالی چیست و چرا دولت آنها را می‌پردازد؟

هزینه‌هایی است که دولت بلاعوض و به صورت هدفمند به منظور تأمین اجتماعی، ایجاد توازن اجتماعی، رفع نابرابری‌ها، حمایت از تولید یا گروه‌های خاص پرداخت می‌کند؛ برای مثال دولت پرداخت‌هایی را برای حمایت از تولیدکننده (یارانه تولید) و یا برای حمایت از نخبگان یا آسیب‌دیدگان ناشی از حوادث طبیعی انجام می‌دهد. پرداخت به روستائیان تحت پوشش طرح شهید رجایی و یارانه‌ای که دولت به منظور ثابت نگاه داشتن قیمت‌ها و عرضه کالاهای اساسی مثل نان، قند، شکر و روغن نباتی هم می‌پردازد مثال‌هایی از پرداخت انتقالی است.

۸ - چرا عده‌ای معتقدند که سرمایه‌گذاری‌های اجتماعی مهم‌ترین سرمایه‌گذاری دولت است؟

زیرا سرمایه‌گذاری‌های اجتماعی باعث آموزش و تربیت نیروهای متخصص و متعهد می‌شود و بدون داشتن این نیروها، انجام سایر سرمایه‌گذاری‌ها و کسب استقلال اقتصادی فراهم نخواهد شد. مانند سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش، آموزش عالی، امور فرهنگی و هنر

بخش پنجم: اقتصاد جهان و ایران

فصل اول: اقتصاد بین‌الملل

صفحه ۱۱۲

فعالیت ۱-۱

فهرستی از کالاهایی را تهیه کنید که امروزه توسط شما مصرف می‌شود ولی در زمان پدر بزرگ و مادربزرگ شما به دلیل نبود تجارت بین المللی مصرف نمی‌شد.

اقلامی مانند محصولات دارویی، ظروف کریستال، برخی لوازم برقی، خوراکی مانند سویا، انبه، کاکائو، موز، آناناس

صفحه ۱۱۲

فعالیت ۱-۲

در زمینه آموزش بازرگانی در دانشگاه‌های کشور چه رشته‌هایی وجود دارد؟ در این باره تحقیق کنید.

رشته‌هایی مثل: مدیریت بازرگانی، اقتصاد، اقتصاد بین‌الملل، اقتصاد کشاورزی و حقوق بازرگانی که در سطح کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا وجود دارد. (تحقیق بیشتر به عهده دانش‌آموز)

صفحه ۱۱۵

فعالیت ۱-۳

چرا فرش و پسته ایران به خارج صادر می‌شود؟ در این زمینه تحقیق کنید.

ایران به علت داشتن مزیت نسبی در تولید فرش و پسته امکان صدور آن‌ها را دارد. به عبارت دیگر هزینه تولید فرش و پسته در ایران نسبت به هزینه تولید همین کالا در خارج کمتر است. بنابراین ایران می‌تواند این نوع کالاها را به مقدار نسبتاً زیاد و با کیفیت بهتر تولید کند و به کشورهای دیگر صادر کند. از طرف دیگر کشورهایی که فرش و پسته ایران را می‌خرند از این راضی هستند، چون برای آن‌ها امکان تولید این کالاها با صرف هزینه کمتر و کیفیت برتر (نسبت به ایران) وجود ندارد، کیفیت بهتر فرش و پسته‌ی ایران و عواملی که باعث می‌شود هزینه تمام شده فرش و پسته در ایران کمتر از کشورهای وارد کننده باشد، عبارتند از:

۱) پایین بودن سطح دستمزد نیروی انسانی (۲) ارزان‌تر بودن مواد اولیه تولید فرش (۳) شرایط آب و هوایی مناسب برای تولید پسته (۴) تخصص در تولید (۵) تهیه نقشه‌های اصیل و هنرمندانه فرش (۶) حمایت‌های نسبی دولت و...

صفحه ۱۱۷

فعالیت ۱-۴

تحقیق کنید چگونه سیاست نرخ ارز می‌تواند موجب حمایت از وارد کنندگان یا صادر کنندگان شود.

نرخ مبادله پول رایج یک کشور با پول سایر کشورها را نرخ ارز می‌گویند. از طریق سیاست نرخ ارز، میزان ورود و خروج کالا، خدمات و سرمایه بین یک کشور با سایر کشورها مشخص می‌شود. در صورت نوسانات نرخ ارز، تولیدکنندگان خرد یا شرکت‌هایی که اطلاعات دقیقی از نوسانات ارز ندارند، متضرر خواهند شد. در این راستا وارد کنندگان می‌توانند به خرید ارز زودتر از موعد، اقدام کنند. در هر صورت نوسانات ارزی (افزایش یا کاهش) هم به واردکنندگان و هم به صادرکنندگان کالا سود و زیان می‌رساند.

در صورت افزایش نرخ ارز، قیمت کالاهای وارداتی به پول داخل کشور افزایش و در نتیجه تقاضا برای این کالاها کاهش خواهد یافت. این کاهش تقاضا به کالاهای وارداتی، مصرف کننده را به سمت کالاهای داخلی سوق می‌دهد که نتیجه آن، رونق تولید است. از طرفی با افزایش نرخ ارز، قیمت کالاهای صادراتی کشور در بازارهای خارجی ارزان‌تر خواهد شد و تقاضا برای این کالاها افزایش یافته و موجب رونق صادرات خواهد شد.

صفحه ۱۲۰

فعالیت ۱-۵

چگونه می‌توان در فضای بین‌المللی حضور داشت و از منافع آن استفاده کرد؟ در کلاس گفت‌وگو کنید.

با استفاده از اصل مزیت نسبی و افزایش توانمندی‌های علمی و فناوری و نیز تعامل و همکاری دو جانبه یا چند جانبه با کشورهای مختلف و کوشش فراوان در زمینه تقویت اقتصاد داخلی و توجه به زیر ساخت‌های داخلی، آگاهی از نیازمندی‌های کشورهای دیگر می‌توان در فضای بین‌المللی به فعالیت پرداخت.

قطع روابط بین‌المللی کشور را به انزوا و گوشه‌گیری از اقتصاد بین‌الملل می‌کشاند. کشورهایی همچون کره شمالی به دلایلی سیاسی و نظامی روابط خود را با دنیای پیرامون به حداقل رسانده‌اند و به همین دلیل از بسیاری از امکانات اقتصادی، تجاری، پزشکی و فرهنگی دورند. البته داشتن روابط بین‌المللی مستلزم افزایش توانمندی تولیدی، علمی، اجتماعی و سیاسی است که با همت و تلاش به دست می‌آید و با ارتقاء این روابط، روز به روز شاهد پیشرفت کشور خواهیم بود.

صفحه ۱۲۲

فعالیت ۱-۶

در مورد تأثیرات مثبت و منفی تحریم اقتصادی در اقتصاد کشورها در کلاس گفت‌وگو کنید.

تأثیرات منفی تحریم اقتصادی شامل:

(۱) افزایش هزینه مبادلات (۲) سختی صادرات و واردات (۳) کشاندن کشور به انزوا و کاهش ارتباطات با کشورهای دیگر (۴) مشکلات در زمینه دارو، غذا، حمل و نقل

تأثیر مثبت تحریم اقتصادی شامل:

(۱) اتکاء به توانمندی‌های داخلی و تولیدات داخلی (۲) کاهش وابستگی به کشورهای خارجی (۳) خروج از اقتصاد تک محصولی

صفحه ۱۲۳

فعالیت ۱-۷

در مورد نقش مثبت و منفی اتحادیه‌ها و سازمان‌های بین‌المللی در کلاس گفت‌وگو کنید.

گاهی یک کشور برای رونق اقتصادی به کمک‌های اقتصادی و یا فناوری تجاری کشورهای دیگر نیازمند است و با عضویت در اتحادیه‌ها و سازمان‌های بین‌المللی ارتقا می‌یابد و در صورت تحریم نیز می‌تواند از پشتیبانی کشورهای عضو بهره‌مند شود، اما گاهی سیاست‌های حاکم بر اتحادیه‌ها و سازمان‌های بین‌المللی، به ضرر اقتصاد آن کشور اعمال می‌شود. مثلاً ممکن است قدرت‌های برتر، اهداف سودجویانه و سلطه طلبانه‌ای در پیش بگیرند و در جهت فشار به آن کشور عمل کنند.

صفحه ۱۲۳

پرسش

۱- به نظر شما، چرا کشورها به تجارت بین‌الملل روی می‌آورند؟

شرایط و امکانات طبیعی یا فن‌آوری موجود در هر کشور سبب می‌شود که ساکنان آن کشور به تولید کالاهای خاص بپردازند. برای مثال: انار و فرش در اغلب کشورهای دنیا و آناناس در ایران تولید نمی‌شود یا بسیاری از واکسن‌ها در کشورهای همسایه‌ی ما هنوز امکان تولید ندارد؛ در عین حال مردم هر کشور نیازهای گوناگونی دارند که اغلب، امکانات داخلی برای رفع آن‌ها کافی نیست؛ از این رو کشورهای مختلف باید از طریق تجارت بین‌الملل، نیازهای متقابل یکدیگر را بر طرف کنند.

۲- محدودیت‌هایی را ذکر کنید که در گذشته مانع رشد و توسعه تجارت بین‌الملل می‌شد.

(۱) موانع قانونی، ناامنی و ضعف دولت‌ها: در گذشته، ناامنی و ضعف دولت‌ها در حاکمیت بر سرزمین خود مانع می‌شد که افراد با خاطری مطمئن به تجارت بپردازند. مثلاً برای جابجایی کالا از شهری به شهری دیگر با خطر حمله دزدها و راهزن‌ها مواجه می‌شدند.

(۲) هزینه‌های تجارت: در گذشته، نبود وسایل حمل و نقل و راه‌های مناسب، هزینه‌های تجارت را به شدت افزایش می‌داد، به طوری که به ناچار حمل و نقل کالاها فقط در فواصل کوتاه و نزدیک انجام می‌شد.

۳- عواملی که انگیزه تجارت بین‌الملل را در افراد ایجاد می‌کند یا آن را از بین می‌برد، برشمرید.

۱) یکسان نبودن منابع و عوامل تولید (۲) یکسان نبودن کشورها از نظر دسترسی به فن‌آوری (۳) تولید فراوان و یافتن بازار جدید جهت فروش کالا یا تهیه مواد خام اولیه و سود بیشتر (۴) وضعیت اقلیمی متفاوت که در اقتصاد، همه عوامل فوق تحت یک عنوان به نام مزیت نسبی مطرح می‌گردند.

۴- مزیت مطلق و مزیت نسبی چیست؟

مزیت مطلق: هرگاه تولید محصولی در یک کشور نسبت به کشور دیگر مقرون به صرفه‌تر باشد، به عبارت دیگر مزیت اقتصادی داشته باشد، در این صورت می‌گوئیم کشور اول نسبت به کشور دیگر در تولید آن محصول مزیت مطلق دارد. مثلاً کشور ایران در زمینه تولید محصولات کشاورزی نسبت به کشور کنیا مزیت مطلق دارد، به عبارتی در شرایط یکسان (سرمایه، دانش فنی- نیروی کار) ایران محصول بیشتری نسبت به کشور کنیا برداشت می‌کند.

مزیت نسبی: مزیت نسبی یا برتری نسبی اصلی است که بر اساس آن هر منطقه یا کشور باید کالایی را تولید کند که هزینه‌ی تولید آن در مقایسه با سایر نقاط کمتر باشد. رعایت اصل مزیت نسبی به وسیله‌ی کشورها باعث می‌شود نوعی تقسیم کار و تخصص در تولید کالاها به وجود می‌آید. یعنی هر کشور به تولید کالاهایی می‌پردازد که دارای مزیت نسبی در مقایسه با کشورهای دیگر است. آن‌گاه به نفع کشورها است که کالاهای تولیدشده‌ی خود را با یکدیگر مبادله کنند، بنابراین رعایت اصل مزیت نسبی باعث افزایش تجارت بین‌الملل می‌شود.

۵- وضعیت اقلیمی چگونه بر تجارت بین‌الملل تأثیر می‌گذارد؟

تنوع آب و هوایی و وضعیت طبیعی متفاوت در سرزمین‌های مختلف، باعث می‌شود که هر سرزمین زمینه‌ی تولید محصولات خاصی را داشته باشد؛ برای مثال؛ خشکبار در وضعیت آب و هوایی برخی نقاط ایران و میوه‌های استوایی در موقعیت آب و هوایی کشورهای استوایی به عمل می‌آید.

۶- مصرف‌کنندگان از تجارت بین‌الملل چه سودی می‌برند؟

الف) واردات کالاهای خارجی به مصرف‌کنندگان امکان می‌دهد که از کالاهای گوناگون و ارزان استفاده کنند؛ زیرا کالاهای خارجی در صورتی وارد کشور می‌شوند که از کالاهای مشابه داخلی ارزان‌تر و مرغوب‌تر باشند یا مشابه آن‌ها در داخل تولید نشود.

ب) صادرات کالا به خارج سبب می‌شود که مصرف‌کنندگان، ارز لازم برای پرداخت بهای کالاهای ضروری وارداتی را به دست آورند.

۷- انواع سیاست‌های تجاری را نام ببرید؛ در چه مواردی از آنها باید بهره جست؟

۱) حمایت از تولیدکنندگان داخلی (۲) کاهش وابستگی خود به کشورهای دیگر و کالاهای وارداتی (۳) تشویق صادرکنندگان داخلی به نفوذ به بازارهای جهانی (۴) تشویق سرمایه‌گذاران خارجی به سرمایه‌گذاری در داخل

معمولاً کالاها و صنایع راهبردی (مثل صنایع دفاعی، انرژی و گندم) و صنایع نوزاد (مثل برخی فناوری‌های نوین) که در ابتدای عمر خود هستند و توان رقابت با صنایع خارجی را ندارند در همه‌ی کشورهای دنیا مشمول حمایت می‌شوند.

۸- تحریم اقتصادی چیست و چگونه بر اقتصاد کشور تأثیر می‌گذارد؟

انواع مانع تراشی‌های دولت‌های بزرگ بر سر راه صادرات و واردات کالا، خدمات، مبادلات بانکی، مالی و بیمه‌ها با کشور دیگر (تحریم شوند) که بر اقتصاد کشور مورد نظر آسیب وارد می‌آورد تحریم اقتصادی نام دارد. یکی از ابزارهای رقابت و یا جنگ اقتصادی «تحریم اقتصادی» است. کشورهای زورگو با اهداف اقتصادی (کسب منافع بیشتر) سیاسی (براندازی یا اعمال فشار) و یا حتی به عنوان ابزار مکمل جنگ نظامی از تحریم اقتصادی استفاده می‌کنند. تحریم‌ها موجب می‌شود تا هزینه‌های تولید در یک کشور بالا برود و یا بر اثر جلوگیری از ورود مواد اولیه و خام به صنایع تولیدی آن کشور، بخشی از اقتصاد آن کشور از رونق بیفتد و وابستگی ایجاد شود. در برخی موارد نیز کشور تحریم شده مجبور می‌شود کالای مورد نیاز خود را با قیمتی گران‌تر و از بازار سیاه تهیه کند.

فصل دوم: اقتصاد ایران

صفحه ۱۲۸

فعالیت ۲-۱

در مورد تحولات اقتصادی ایران از سال ۱۳۰۰ تا زمان پیروزی انقلاب گفت وگو کنید.

در این دوران، سرمایه گذاری در صنایع و کشاورزی و علمی و آموزشی از سوی مقامات حاکم صورت می گرفت و در نتیجه این صنایع به صورت وابسته به حکومت و دولت در می آمدند. از طرفی با تسلط دولت بر اقتصاد، سرمایه گذاری خصوصی کاهش یافت. افزایش فروش و قیمت نفت به دولت امکان اجرای برنامه های اقتصادی آرمانی را داده بود. در این برنامه ها شرکت های اقتصادی خارجی در اجرای طرح ها دست برتر را داشتند و این به نبود تکنولوژی مناسب در کشور مربوط می شد و نوعی وابستگی ایجاد می کرد. اجرای برنامه های اقتصادی با توسعه اجتماعی و سیاسی هماهنگی نداشت و در نتیجه، این دستاوردهای اقتصادی پشتوانه ملی کسب نکرد.

صفحه ۱۳۱

فعالیت ۲-۲

با مراجعه به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، گزارش مختصری از اصل ۴۴ به کلاس ارائه کنید.

اصل چهل و چهارم قانون اساسی با تعیین سه بخش مهم در اقتصاد، گستره فعالیت آن ها را مشخص می سازد: «نظام اقتصاد جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه ریزی منظم و صحیح استوار است. بخش دولتی شامل کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بانکداری بیمه، تأمین نیرو، سدها و شبکه های بزرگ آبرسانی، رادیو و تلویزیون، پست و تلگراف و تلفن، هواپیمایی، کشتیرانی، راه و راه آهن و مانند این است که به صورت مالکیت عمومی و در اختیار دولت است. بخش خصوصی شامل آن قسمت از کشاورزی، دامداری، صنعت، تجارت و خدمات می شود که مکمل فعالیت های اقتصادی دولتی و تعاونی است. مالکیت در این سه بخش تا جایی که با اصول دیگر این فصل مطابق باشد و از محدوده قوانین اسلام خارج نشود و موجب رشد و توسعه اقتصادی کشور گردد و مایه زیان جامعه نشود، مورد حمایت قانون جمهوری اسلامی است. تفصیل ضوابط و قلمرو و شرایط هر سه بخش را قانون معین می کند. در این اصل بر خصوصی سازی هم تأکید شده است.

صفحه ۱۳۲

فعالیت ۲-۳

کشورها برای حفاظت از محیط زیست خود، صیانت از منابع طبیعی و کاهش آلودگی آب و هوا، چه اقداماتی را انجام داده اند؟ در این مورد گفت وگو کنید.

هماهنگی و جلب همکاری با کشورهای دیگر، در جهت کاستن از آلودگی های زیست محیطی، اختصاص بودجه مخصوص برای صیانت از منابع طبیعی و کاهش آلودگی، توجه به آموزش شهروندان در جهت حفاظت از محیط زیست، برچیدن یا کاهش صنایع آلاینده مانند از رده خارج کردن خودروهای آلاینده، استفاده از فناوری های برتر و تکنولوژی های جدید.

با توجه به اهمیت محیط زیست به خصوص برای کشورهای توسعه یافته، قوانین و مقررات مدونی برای حفظ محیط زیست تنظیم شده است و پیگیری های قانونی انجام می گیرد. جلوگیری از ساخت و ساز در محیط های حفاظت شده، حفاظت از منابع طبیعی، کنترل آلاینده های محیط زیست، کمک به رسیدن به توسعه پایدار، اجرای اقتصادی سبز، همه و همه اقداماتی است که برای حفاظت از محیط زیست صورت می گیرد.

صفحه ۱۳۳

فعالیت ۲-۴

در مورد تحولات اقتصادی ایران از پیروزی انقلاب تا پایان دهه اول انقلاب گفت وگو کنید.

در این دوره اقتصاد ایران به شدت تحت تأثیر حوادث انقلاب و جنگ قرار گرفت، واقعه انقلاب باعث به هم خوردن اوضاع حاکم بر اقتصاد ایران شد. صنایع نفتی کشور که بیشترین سهم را در اقتصاد ایران داشت، به دلیل تعطیلی و یا شرایط اضطراری بازده پایینی داشت. شرکت های خصوصی آنچنانی در ایران وجود نداشت که بتواند در شرایط انقلاب به فعالیت خود ادامه دهد. بسیاری از سرمایه داران وابسته به حکومت هم سرمایه های خود را به

خارج منتقل کرده بودند. سپس وضعیت جنگی، شرایط فوق‌العاده‌ای برای اقتصاد ایران برقرار کرد و دولت انقلابی مجبور شد برای رفع نیازهای اولیه مردم به تشکیل تعاونی‌های مصرف برخی از کالاهای اساسی مبادرت ورزد. دولت به ناچار بر اقتصاد حاکم شد تا بر شرایط حاکم فائق آید. به تدریج با فروکش کردن جنگ، توجه به اصل خصوصی سازی و کاستن از نقش دولت مورد توجه قرار گرفت.

صفحه ۱۳۴

پرسش

۱- اقتصاد ایران در دوران صفویه چه ویژگی‌هایی داشت؟

در نیمه اول حکومت صفویه، علاوه بر یکپارچگی سیاسی، اقتصاد یکپارچه و مستقلی شکل گرفت، که با سایر لایه‌های دینی و اجتماعی و فرهنگی کشور هماهنگی مناسبی داشت. اما دوره‌ی پایانی حکومت صفویه، حمله افغان و حتی کشورگشایی نادر و دست‌اندازی به اقتصاد هند، اقتصاد ایران را تضعیف و از کانون تحولات دور کرد. حاکمان وقت از موقعیت جهان و وظایف خطیر تاریخ خود تصور درستی نداشتند و بدین دلیل نتوانستند با انتخاب روش درست و بهره‌برداری از اوضاع خاص آن زمان، جریان پیشرفت و نوسازی را آغاز کنند.

۲- چه عواملی موجب تضعیف اقتصاد ایران در دوران قاجار شد؟

بی‌کفایتی و عیاشی حکام قاجار- تلاش حاکمان صرف تحکیم پایه‌های حکومت خود- افزودن بر خزانه از طریق غارت دسترنج مردم- اعطای امتیازات به وابستگاه و خادمان خود- تأمین هزینه‌های گزاف دربار، سفرهای خارجی و تجملات- از دست دادن بخش‌های مهمی از سرزمین و منابع ایران- هزینه‌های شکست در جنگ- عهدنامه‌های ننگین و مبالغ جریمه‌های گزاف آن‌ها- بی‌توجهی به سرمایه‌های انسانی و اجتماعی سیاست‌های رکودی و انقباضی (افزایش بیش از حد مالیات)- نبود برنامه‌ریزی و قانون‌گذاری اقتصادی- اعطای امتیازها به شرکت‌ها و کشورهای استعماری- تأسیس بانک‌های روسی و انگلیسی- سیل کالاهای خارجی- همگی در دوران قاجار، صدمات جدی بر ساختار اقتصاد ایران وارد کرد.

۳- آسیب‌های برجای مانده بر پیکر اقتصاد ایران از دوره پهلوی را نام ببرید.

تعدی حکومت پهلوی بر موقوفات و مالکیت خصوصی و عمومی- واگذاری منابع نفتی و معدنی به بیگانگان- اجرای برنامه موسوم به انقلاب سفید (که به کشاورزی و اقتصاد روستایی لطمه زد)- توسعه صنایع مونتاز- مصرف کالاهای کشورهای پیشرفته به ازای صادرات نفت- وابستگی دولت به واردات کالاها- غفلت از اقتصاد مردمی، آسیب‌هایی بر پیکر اقتصاد وارد کرد.

www.sakoye10hom.blog.ir

۴- ویژگی‌های اساسی نظام اقتصادی کشور را از دیدگاه قانون اساسی فهرست کنید.

(۱) اقتصاد وسیله است، نه هدف. (۲) تأمین استقلال و رهایی از وابستگی (۳) تلاش برای ریشه کن کردن فقر (۴) توجه به شأن و منزلت انسان

۵- در اصل چهل و سوم قانون اساسی برای رسیدن به استقلال اقتصادی بر چه نکات محوری تأکید شده است؟

در اصل چهل و سوم به حفظ آزادی انسان، تأمین نیازهای اساسی برای همه، تأمین شرایط و امکانات کار برای همه، قرار دادن وسایل کار در اختیار کسانی که قادر به کارند، رعایت آزادی انتخاب شغل، منع ضرر زدن به دیگران و انحصار و احتکار، منع اسراف و تبذیر، استفاده از علوم و فنون و تربیت افراد ماهر جهت توسعه و پیشرفت اقتصاد، جلوگیری از سلطه اقتصادی بیگانه و تأکید بر افزایش تولیدات کشاورزی، دامی و صنعتی تأکید شده است.

۶- قانون اساسی، مشروع بودن مالکیت را چگونه مورد توجه قرار داده است؟

بر اساس اصول ۴۷ و ۴۹ قانون اساسی، ضمن محترم شمردن مالکیت مشروع که با رعایت قوانین کشور ایجاد می‌شود، بر مبارزه با ثروت‌اندوزی از روش‌های غیر قانونی و نامشروع و بازگرداندن ثروت‌های ناشی از این‌گونه اعمال، تأکید شده است.

۷- قانون اساسی برای رفع تبعیض بین مناطق کشور، دولت را به چه کارهایی مکلف کرده است؟

دولت باید سعی کند موجبات رشد و شکوفایی تمام مناطق کشور را فراهم بیاورد و با توجه مضاعف به مناطق محروم، بکوشد نابرابری بین مناطق را کاهش دهد و از بین ببرد.

۸- در قانون اساسی به منظور حفظ محیط زیست و توسعه پایدار چه تدبیری اندیشیده شده است؟

اصل پنجاهم قانون اساسی، حفاظت محیط زیست را وظیفه عمومی می‌داند و بر ممنوعیت فعالیت‌های اقتصادی که تخریب غیر قابل جبران محیط زیست را به همراه داشته باشد و در نتیجه، امکان توسعه پایدار را از کشور بگیرد، تأکید کرده است.

فصل سوم: اقتصاد ایران در مسیر پیشرفت

صفحه ۱۳۸

فعالیت ۱-۳

چند مورد از شعارهای سال را انتخاب کرده و در کلاس در مورد ضرورت‌ها و آسیب‌هایی که به طرح این راهبردها منجر شده است، بحث کنید.

به عنوان مثال شعار سال ۱۳۷۵ مبارزه با اسراف و زیاده‌روی بود. به تمام سازمان‌ها و نهادهای ابلاغیه‌هایی جهت دوری از تجملات و مصرف‌گرایی و صرفه‌جویی در منابع و انرژی شده بود، منتی این فعالیت‌ها در سازمان‌هایی مثلاً صدا و سیما که هم‌روزه میلیون‌ها مخاطب دارد، آن‌چنان اجرا نمی‌شد و به همین دلیل مبارزه با اسراف تحت‌الشعاع قرار گرفت.

شعار سال ۱۳۸۸ اصلاح الگوی مصرف بود. با توجه به شرایط نامناسب منابع آبی در کشور، میزان و چگونگی مصرف شهروندان باید اصلاح شود. همین‌طور در زمینه مصرف انرژی‌های سوخت، می‌توان به تولید خودروهایی با مصرف کمتر دست زد و یا از وسایل نقلیه عمومی جهت کاستن از اتلاف انرژی روی آورد. در این صورت با صرفه‌جویی در منابع داخلی می‌توان امیدوار بود که در شرایط سخت هم به رونق اقتصادی دست یافت، اما در صورت نبود آگاهی عمومی، اتلاف منابع به همراه هزینه‌های سنگین برای اقتصاد کشور نتایج ناگواری به بار می‌آورد.

صفحه ۱۴۰

فعالیت ۲-۳

با مراجعه به سایت مجمع تشخیص مصلحت نظام، در مورد رابطه سیاست‌های ابلاغی فوق و تحقق چشم‌انداز بحث کنید.

سیاست‌های کشور باید در جهت تحقق سند بیست ساله جمهوری اسلامی ایران، تا سال ۱۴۰۴ تنظیم شود. بدین منظور مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی کشور در جهت توسعه لحاظ می‌شود و سیاست‌هایی نظیر مردم سالاری دینی، عدالت اجتماعی، آزادی‌های مشروط و حفظ کرامت انسان مورد توجه قرار می‌گیرد. در حوزه‌های دیگر برخورداری از دانش پیشرفته، فناوری برتر در تولید ملی، محیط امن، مستقل و مقتدر با سامانه دفاعی لازم شمرده شد. تعهد کاری، مسئولیت‌پذیری، روحیه تعاون، داشتن تعامل سازنده با دیگر کشورها، همگرایی اسلامی در جهان اسلام و... از موارد لازم در این چشم‌انداز مطرح شده است.

صفحه ۱۴۱

فعالیت ۳-۳

تحقیق کنید در چه کشورهایی و چگونه برنامه مقاوم‌سازی اقتصادی اجرا شده است؟

در کشورهایی که دارای موقعیت حساس راهبردی و جغرافیایی هستند و رقابای منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای زیادی می‌توانند به اقتصاد آن کشور ضربه بزنند، یا کشورهایی که در اثر محدودیت‌های منابع طبیعی و یا مسائل سیاسی، اقتصاد آسیب‌پذیری دارند. معمولاً در این کشورها، علاوه بر جذب سرمایه‌های خارجی، بیشتر به نیروهای داخلی تولید کشور خود تکیه دارند. هم دولت فعالانه حضور دارد و هم با زمینه‌سازی‌های گوناگون، بخش خصوصی و مشارکت‌های مردمی را به سمت اقتصاد ملی جذب کرده است.

صفحه ۱۴۲

فعالیت ۴-۳

یک شرکت دانش بنیان را معرفی کنید و در مورد فعالیت‌های دانش بنیان آن بحث کنید.

برای نمونه: مدرن اندیشان ساعی (توسعه و پیاده سازی سامانه های اطلاعات مکانی مبتنی بر وب و موبایل (Web-GIS, Mobile-GIS)) شما می‌توانید لیست شرکت‌های دانش بنیان را در آدرس <http://pub.daneshbonyan.ir> مشاهده نمایید و با استفاده از شناسه ملی و یا نام هر شرکت در مورد زمینه های فعالیت آن تحقیق نمایید.

با وارد کردن شناسه ملی شرکت در سایت <http://www.rooznamehrasmi.ir/news/newslist.aspx> می‌توانید آخرین آگهی‌ها و تصمیمات مدیران شرکت را مشاهده کنید.

فهرستی از کالاها و فناوری‌هایی را ارائه کنید که در دوران تحریم، متخصصان ایرانی توانستند جایگزین کنند.

نظامی: تولید موشک‌های تدافعی (کروز، بالستیک فوق سریع ضد رهگیری و...)

پروژه‌های فضایی: موشک‌های ماهواره (امید و مصباح)

پزشکی: ساخت دارو (ایدز و دیابت، نانو دارو، ضدسرطان)، تولید پلاسما، پیوند اعضا

الکترونیکی: نشان دادن هواپیمای بدون سرنشین RQ170

توضیح این که در دوران تحریم در زمینه‌های مختلف مانند صنعت، پزشکی، هسته‌ای، کشاورزی و نظامی و... پیشرفت‌هایی به دست آمده است.

در صنایع سدسازی، لوازم هواپیما، صنعت کشتی‌سازی، صنعت نفت و نانو پیشرفت‌هایی حاصل شده است.

در صنعت پزشکی، جراحی‌هایی مطابق با جدیدترین تکنولوژی جهان، شبیه‌سازی، داروسازی، در زمینه انرژی هسته‌ای، در زمینه کشاورزی، اصلاح نباتات، سموم کشاورزی و امور دام، در زمینه نظامی، ساخت موشک‌های دوربرد و میان‌برد، زیردریایی، تونل سازی و... که همگی در سایه اتکا بر توانمندی‌های داخلی و متخصصان کشورمان صورت گرفته است.

۱- منظور از ریل‌گذاری اقتصادی چیست؟

سیاست‌های کلی کشور، مسیر اصلی اقتصاد را مشخص می‌کند. تاکنون بیش از ده سیاست کلی در زمینه اقتصاد توسط مقام معظم رهبری مشخص و ابلاغ شده است. توجه به این سیاست‌ها موجب می‌شود قطار اقتصاد در ریل خود حرکت کند و به مقصد نهایی برسد.

۲- چه تصویری از اقتصاد ایران در چشم انداز ۱۴۰۴ ارائه شده است؟

در سال ۱۴۰۴ هـ.ش اقتصاد کشور در وضعیت و موقعیت (مقصد) تعیین شده بدین صورت خواهد بود: «کشوری با جایگاه اول اقتصادی در سطح منطقه آسیای جنوب غربی، ارتقای نسبی سطح درآمدسرانه، رسیدن به اشتغال کامل و... لازم است که شاخص‌های کمی کلان برنامه‌های توسعه و بودجه‌های سالانه مانند میزان سرمایه‌گذاری، درآمد سرانه، تولید ناخالص ملی، میزان اشتغال و تورم، کاهش فاصله درآمد میان دهک‌های بالا و پایین جامعه باید متناسب با این سند چشم‌انداز تنظیم و تعیین شود.»

۳- چند مورد از مؤلفه‌های اصلی اقتصاد مقاومتی را نام ببرید.

۱) درونزایی ۲) برونگرایی و گسترش ارتباطات ۳) پیشرو، مولد و فرصت ساز ۴) مدیریت مصرف و بهره‌وری حداکثری ۵) اقتصاد دانش‌بنیان. ۶) اقتصاد مردمی ۷) توزیع عادلانه ثروت و درآمد ۸) مقاوم سازی در برابر فشارها و تهدیدات ۹) توان تحریم شکنی ۱۰) کاهش اتکالی بودجه و تراز تجاری به درآمدهای نفتی

۴- اقتصاد مردمی را توضیح دهید.

برنامه‌ریزی مناسب برای مقاوم سازی اقتصاد، مستلزم توانمندسازی مردم در همه ابعاد است، زیرا پیشرفت اقتصاد در هر کشور در گروی پیشرفت اقتصادی آحاد مردم است. رشد اقتصادی بهتر است به رشد توانمندی (سرمایه انسانی) و ارتقای قدرت تولیدی عموم مردم استوار گردد تا پیشرفت اقتصادی مطمئن‌تری را در پی داشته باشد. در اقتصاد مردمی، برنامه‌های دولت، زمینه‌ساز افزایش مشارکت مردم در اقتصاد است.